

Parla'm amb les mans,
jo t'escolto amb els ulls

PSEUDÒNIM: ALI

*A l'Alba Rivadulla, que va accedir a fer la portada
del treball captant-ne l'essència al detall.*

*Al Jaume Belló, la companyia "Farrés brothers"
i especialment a la Merche Chacón, per la seva
saviesa, ajuda i confiança.*

*A la meva família i sobretot a la meva
germana per recolzar-me en tot moment.*

*I per últim, i no per això menys important! Al meu
tutor per la seva disposició sempre que ho he necessitat.*

Gràcies a tots per formar part d'aquesta aventura!

1. INTRODUCCIÓ.....	1
2. LA SORDESA.....	4
2.1 TERMINOLOGIA.....	4
2.2 L'ORGAN AUDITIU.....	5
2.3 TIPUS DE SORDESA.....	6
2.4 ACEPTACIÓ DE PART DELS PARES.....	7
2.5 AJUTS TÈCNICS.....	9
3. INTRODUCCÓ A LA COMUNITAT SORDA.....	11
3.1 EL COL·LECTIU SORD AL LLARG DE LA HISTÒRIA.....	11
3.2 LA LLENGUA DE SIGNES.....	15
4. CAPACITATS COGNITIVES I SENSORIALS.....	17
4.1 IMATGES VISUALS.....	17
4.2 VIBRACIONS I LA MÚSICA.....	18
4.3 LES ABSTRACCIONS PER UN SORD.....	19
5. DIFICULTATS.....	20
5.1 DIFICULTATS EN LA VIDA DIÀRIA.....	20
6. INTRODUCCIÓ AL TEATRE INCLUSIU.....	22
6.1 D'UN PROBLEMA SOCIAL A LA INCLUSIÓ.....	22
6.2 TEATRE DE SORDS.....	23
6.3 TEATRE PER A SORDS.....	23
6.4 INCLUSIÓ TEATRAL PER LES PERSONES SORDES.....	24
6.5 CONEIXEM A L'EMMANUELLE LABORIT.....	25
7. TIPUS DE TEATRE A TENIR EN COMPTE.....	27
7.1 TEATRE ACCESIBLE vs TEATRE PER A SORDS.....	27
7.2 TEATRE DE SIGNES I GESTUAL.....	28
8. PROCÉS DE CREACIÓ D'UNA OBRA DE TEATRE INCLUSIVA.....	30
8.1 UNA OBRA DE TEATRE PER A PERSONES SORDES.....	30

8.2 UN ACTOR SORD I UN OIENT A ESCENA.....	32
9. COMPANYIES TEATRALS.....	34
9.1 THE DEAF WEAST THEATER COMPANY.....	34
9.2 SEÑA Y VERBO.....	35
10. PART PRÀCTICA: “L’HABITACIÓ DE LES MERAVELLES”.....	37
11. CONCLUSIONS.....	61
12. DOCUMENTACIÓ DE CONSULTA.....	63
13. ANNEXOS.....	69
13.1 ENTREVISTA A MERCHE CHACÓN.....	69
13.2 ENTREVISTA A JAUME BELLÓ.....	72
13.3 ENTREVISTA A LA COMPANYIA “FARRÉS BROTHERS”.....	75

1. INTRODUCCIÓ

Em recordo petita i asseguda a la cadira d'un restaurant. De ben segur que ja degustava amb la imaginació les patates fregides que estava a punt de demanar quan, de cop, la meva atenció es va desviar. El meu jo del passat va presenciar una escena quotidiana que tot d'una es va convertir en un espectacle màgic, on les mans hi prenien el protagonisme. Es tractava d'una conversa, una llengua, una cultura: la cultura sorda. I, d'alguna manera, aquest fet ha encaminat el meu treball de recerca.

Quan vaig haver de seleccionar una temàtica, el primer que em va passar pel cap va ser el teatre, la meva passió. Sempre he vist el teatre com una eina per donar visibilitat, per canviar realitats i remoure consciències. Així doncs, tenia l'esbós d'un camí, però el traç estava poc definit. Necessitava donar-li un toc distintiu, per tal de poder emprendre la caminada amb passes fermes i que no fossin les d'algú altre. I de cop i volta, mentre esmorzava, va aparèixer la meva germana gran explicant alguna anècdota de les seves classes de llengua de signes. És ella qui em va fer tornar enrere en el temps, als ulls d'aquella nena petita que s'havia trobat la màgia de cara, sense buscar-la.

Sense ser gens experta en aquest camp (ja que no parlo la llengua de signes i em recolzava en un record efímer) vaig sentir que havia d'endinsar-m'hi. La decisió estava presa: uniria la meva passió amb la cultura sorda, que tant desconeixia i tanta curiositat em generava al mateix temps. Ja des d'un inici em vaig plantejar el repte d'escriure una obra de teatre inclusiva, tot esmicolant el mur invisible que separa els dos mons i demostrant que, amb voluntat, qualsevol pot entendre i fer-se entendre.

“Parla'm amb les mans, jo t'escolto amb els ulls”, pretén destapar un dels silencis que s'amaguen darrera aquesta societat. El silenci d'un col·lectiu que es troba immers en un món sorollós i cridaner, tant ocupat en fer enrenou que sovint ni es fixa en ells.

En un món globalitzat com aquest hi tenim conflictes de tota mena: econòmics, polítics i socials, entre d'altres. Com a rerefons, sembla que hi ha un problema d'escolta. Val a dir que la mirada, així com l'escolta, també es troba en crisi. Sovint ens incomoda topar amb altres ulls. Aquestes mancances afecten també a les persones sordes, ja que si l'emissor no té entrenades les habilitats indispensables per a comunicar-se (la mirada i l'escolta) la informació els arriba a mitges o ni tan sols els arriba.

A mesura que la meva recerca avançava ho veia tot amb uns ulls que semblaven nous. Ben just percebem la capa més superficial de tot plegat. Sabem què comporta la sordesa a grans trets però...quants de nosaltres coneixem les dificultats amb què topen diàriament? Quants hem conegut algú que no hi sent? I si anem més enllà, quants podríem atendre a un infant sord que ha perdut de vista als pares, ajudant-lo i tranquil·litzant-lo?

Tan àmplia que és la llengua de signes i només ens quedem amb el seu abecedari. Almenys pel que fa al meu cas és l'únic que van ensenyar-me a l'escola i segurament també ha estat així per a molta gent.

Aprens el teu nom (perquè fa certa gràcia poder dir-lo amb les mans) i surts de la conferència amb un paper farcit de lletres signades i pensant que totes les paraules segueixen el mateix patró. Si més endavant t'interesses pel tema te n'adones que no és ben bé així, que cada paraula té el seu propi signe, que un signe pot tenir més d'un significat, i que per als noms s'empra poques vegades l'alfabet dactilològic. Tres, dos, un, mite desmuntat!

Vaig descobrir un relat autobiogràfic que em va marcar especialment: "El grito de la gaviota". Exposa la vida de l'Emmanuelle Laborit, la primera noia sorda en guanyar un premi *Molière* al teatre. Llegint-la, la idea de crear una obra inclusiva definitivament va prendre sentit. La proposta final, doncs, seria escriure un guió en què tant actors sords com oients compartissin escenari. Cercant l'harmonia entre signes i paraules per tal de crear una història significativa, com ho és la de l'Emmanuelle.

En definitiva, l'estructura del treball es presenta en dos grans blocs teòrics. El primer engloba tota la investigació al voltant de la sordesa i la comunitat sorda. L'objectiu és partir de la reacció dels pares quan neix el seu fill/a sord, i anar a

parar a la vida adulta d'aquest últim, fent un seguiment del procés d'integració i insistint en les dificultats que es va trobant pel camí.

Al segon bloc s'hi fa una investigació del teatre inclusiu, centrada en els tipus de teatre existents a l'actualitat per al públic sord.

Per últim, la part pràctica, producte de la teoria i dels sentiments que he anat apilonant al llarg de tota la recerca. Durant aquest procés, he recollit idees visuals que m'inspiraven per a l'obra. El producte final és una trama farcida de metàfores i d'elements abstractes que poc a poc i d'una forma molt plàstica anirà endinsant a l'espectador en la vida de la protagonista.

La dificultat més gran diria que ha estat la realització de la part pràctica. Els diàlegs entre personatges sords i oients havien de ser presentats de tal manera que poguessin ser entesos per tot tipus de públic sense perdre part de la informació. Com a limitació, podria dir que la part teòrica que tracta el teatre dirigit als sords, també ha suposat un obstacle (ja que la informació que trobava era força escassa).

La bibliografia del treball és molt diversa. He navegat per internet, m'he basat en la lectura de llibres i a més a més, he tingut el plaer d'entrevistar persones que m'han ajudat a completar les parts que més dubtes em generaven, cosa que m'ha permès verificar la informació prèviament redactada.

No parlaré de mims, no parlaré d'espies que llegeixen llavis. Parlaré de persones que, com tu i com jo, tenen set de comunicar-se amb un entorn que sovint els gira la cara.

M'hi acompanyes?

2. SORDESA

S'anomena sordesa o hipoacúsia al dèficit funcional que succeeix quan una persona perd capacitat auditiva en menor o major grau. Pot presentar-se de forma unilateral, quan afecta a un sol sentit, o bilateral, quan afecta totes dues orelles.¹

La sordesa és el dèficit sensorial més freqüent i, si afecta nadons i infants, pot tenir repercussions importants en el seu desenvolupament global (intel·lectual, emocional, motor, del llenguatge i social).

2.1 TERMINOLOGIA

Des de temps remots que el terme per descriure a les persones sordes ha estat “muts”. I en trobem molts més, com per exemple, “sordmut” que encara s'utilitza molt sovint, fins i tot en els mitjans de comunicació, ja que s'associa indegudament la falta de parla natural amb la mancança d'audició.

A la Història dels animals (llibre IV,9,15-16 (537a)) Aristòtil ja es refereix a la sordesa de la manera següent:

“Els que són sords de naixement són sempre muts; no obstant això, tenen una veu, però no es pot articular”.

A diferència del que es creia i del que encara es creu, però, són clarament capaços de parlar, ja que tenen el mateix aparell vocal que tots els oients. El que no poden, és sentir el que diuen ni controlar amb la oïda els sons que emeten. De fet, els sords prelocutius² no tenen cap idea de com sona en realitat la parla, de la correspondència so-significat. Els seus missatges verbals, per tant, són d'amplitud i to anormals, amb omissió de moltes consonants i d'altres sons de la parla. A vegades resulten intel·ligibles. Es per això, que al no poder controlar auditivament la parla, les persones sordes aprenen a controlar-la amb d'altres sentits: la vista, el tacte, la sensibilitat, les vibracions i la cinestèsia. Però no per això són muts, és més, troben aquesta paraula ofensiva. Per aquesta raó, actualment s'està imposant el terme “persona sorda” que és més respectuós.

¹ Definició extreta de la pàgina web:

<http://canalsalut.gencat.cat/ca/detalls/article/hipoacusia00001>

² Són aquelles persones que es queden sordes abans d'adquirir la parla, es a dir de ben petites. (terme àmpliament explicat a l'apartat de “tipus de sordesa”).

Un altre terme que s'utilitzava a l'antiguitat era "defectologia", un mot totalment equívoc, ja que del que es tracta no es de defectes o deficiències, sinó precisament del contrari: d'adaptacions, compensacions...

Vygotsky³, gran interessat en la psicologia sistemàtica, va ser dels primers en valorar els sords en funció de la seva integritat, no els considerava defectuosos sinó diferents. Ell deia que l'instrument cultural més important és el llenguatge, però que aquests mateixos havien estat creats per ser ensenyats únicament a les persones "normals" (oients) i d'aquesta manera els sords no podien arribar al llenguatge, però...

«¿Que és ser normal? El que és normal per una aranya es un caos per la mosca». – La família Addams.

2.2 L'ÒRGAN AUDITIU

L'audició és un procés en el que les ones sonores es converteixen en senyals elèctrics, que després el nervi auditiu envia de l'orella al cervell. La capacitat de sentir-hi depèn del correcte funcionament de l'estructura de l'orella, del nervi auditiu i de l'àrea del cervell encarregada de rebre i interpretar els sons.

Així, dividim l'orella en tres parts:

- **Orella externa.** Està formada per la part visible de l'orella. Les ones de so, transmiseses per l'aire, es recullen i són guiades a través del pavelló i el conducte auditiu cap al timpà, una membrana flexible i circular que vibra quan les ones colpegen en ell.
- **Orella mitjana.** És un espai ple d'aire que està separat de l'orella externa pel timpà. El componen tres ossos minúsculs, els coneguts com "ossets", anomenats martell, enclusa i estrep. Aquests ossos formen un pont des del timpà fins a l'orella interna, i en vibrar, en resposta als moviments del timpà, amplifiquen i condueixen el so a l'orella interna a través de la finestra oval.
- **Orella interna.** L'orella interna, o còclea, té forma de closca de cargol i consta de moltes seccions membranoses plenes de líquid. Quan els "ossets" condueixen el so a la finestra oval, el líquid es mou i estimula les cèl·lules nervioses de l'orella dins de la còclea. Aquestes cèl·lules ciliades, al seu torn, envien impulsos elèctrics a través dels nervis auditius cap al cervell, on són interpretats com a so.

³ Vygotsky (1896- 1934)

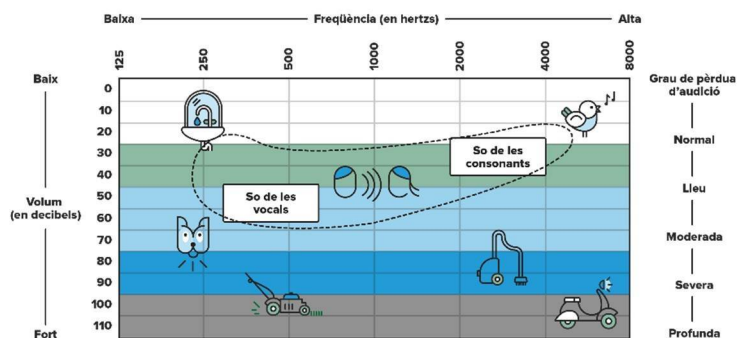
2.3 TIPUS DE SORDESA

La sordesa es classifica en funció de la quantitat de pèrdua auditiva (classificació quantitativa) el lloc on se situa la lesió que produeix el dèficit (classificació topogràfica) i del moment en què apareix (classificació cronològica).

Tenint en compte la repercussió de la sordesa i la quantitat de pèrdua auditiva, aquesta pot ser:

Classificació quantitativa:

- Lleu
- Moderada
- Greu
- Profunda
- Cofòsi o anacúsia (pèrdua total).

Representació quantitativa segons el grau de sordesa

Classificació topogràfica:

Tenint en compte el lloc on s'assenta la lesió que produeix la sordesa, pot ser:

- **Hipoacúsia de transmissió:** És conseqüència d'un problema en l'oïda externa o mitjà, inclòs el conducte auditiu, el timpà o els ossets. Qualsevol obstrucció afecta la transmissió del so a l'orella. En molts casos, es pot corregir amb medicaments o cirurgia.
- **Hipoacúsia neurosensorial o perceptiva:** Apareix degut a danys en l'oïda interna o en el nervi auditiu. La persona té dificultat per sentir amb claredat, entendre el discurs i interpretar diversos sons. Aquest tipus de sordesa és permanent. Es pot tractar amb audiòfons o, en casos greus, realitzar un implant coclear.
- **La sordesa mixta:** Quan una hipoacúsia s'origina per diferents lesions coexistents, que afecten al mateix temps a totes o diverses de les estructures implicades. Es podria definir com una combinació d'hipoacúsia de transmissió i hipoacúsia neurosensorial.

Aquests no senten el silenci ni es queixen d'ell, igual que els cecs no arriben a experimentar mai la foscor. Tot això són projeccions o metàfores que nosaltres fem del seu estat. Això sí, poden ser sensibles a moltes vibracions.

Classificació cronològica

Aquesta es classifica segons el moment vital en que apareix, poden ser:

- **Genètiques o hereditàries:** Transmeses per anomalies en un gen. N'hi ha de dos tipus, precoces quan es manifesten des del mateix moment del naixement o tardanes quan es desenvolupen al llarg de la vida del pacient.
- **Adquirides:** Poden ser prenatals per actuació d'un agent patògen que incideix sobre la mare en el període embrionari; perinatales, quan la lesió esdevé en el moment del part; o postnatales, quan el dany s'estableix al llarg de la vida.
- **En relació a l'adquisició del llenguatge:** Se'n distingeixen dos tipus, hipoacúsia prelocutiva, si la sordesa té lloc abans del desenvolupament del llenguatge parlat o hipoacúsia postlocutiva, si té lloc quan el llenguatge està ben desenvolupat.

2.4 ACCEPTACIÓ DE PART DELS PARES

El 95% dels nens que neixen amb discapacitat auditiva tenen pares oïdors, això explica que l'arribada d'un fill sord acostuma a agafar els pares per sorpresa i sense cap coneixement sobre la sordesa. En alguns casos, fins i tot, potser el seu fill és la primera persona sorda que coneixeran i per aquesta raó, es senten impotents davant d'aquesta barrera de comunicació que creuen que tindran amb els seus fills. Però el cert, és que únicament depèn de l'adaptabilitat de cada família que aquesta barrera es superi.

El impacte del diagnòstic de la sordesa, és divers segons les circumstàncies de cada família:

- Les implicacions de tenir un primogènit sord són diferents a les de tenir un fill sord després d'haver-ne tingut un d'oïdor, o a les de tenir un segon fill sord després d'un primer fill sord.
- No és el mateix viure en un gran nucli urbà, on els recursos professionals i educatius estan més a l'abast, que en un indret que impliqui renúncies i llargs desplaçaments.
- I sobretot, és diferent que uns pares oïdors tinguin un fill sord que no que el tinguin uns pares sords. Els pares sords han estat abans fills sords i alumnes sords, i per tant saben com tractar els seus fills, saben què demanar-los i què n'esperen. Es a dir, pels pares sords no significa cap impacte emocional tenir un fill sord. En canvi, pels pares oïdors representa una gran sotragada inicial.

Aquest ensurt inicial que reben les famílies té diverses fases fins arribar a l'acceptació. La literatura especialitzada les descriu referint-se més aviat amb famílies d'estructura tradicional (amb pare i mare oïdors i fills biològics). Es descriu d'aquesta manera, tenint en compte que les famílies de pares sords estarien exemptes d'aquest procés emocional de desestructuració i readaptació,

per tant, veiem el procés per part d'una família amb pare i mare (que visquin junts o separats) i potser amb altres fills:

- 1. IMPACTE EMOCIONAL:** La primera reacció al diagnòstic representa un impacte emocional. Els pares no han tingut temps de meditar la informació que se'ls està donant i per aquesta raó, poden mostrar-se atordits, amb sensació d'irrealitat i sense estar en condicions d'assimilar allò que se'ls diu.
- 2. ADVERTIMENT DE LA SITUACIÓ:** Abans de tenir el fill, els pares imaginem com serà la criatura i projecten desitjos creant situacions fictícies que es veuen afectades al descobrir el diagnòstic. Senten aflicció, frustració o ansietat, poden auto inculpar-se o culpar l'exterior (el destí, Déu,...) i sentir-se incapaços de fer front a la situació, o no saber per on començar a enfrontar-s'hi. Tot això representa un sotrac a l'estabilitat familiar.
- 3. NEGACIÓ:** Tal vegada, després de la fase anterior i per suportar el pes de la notícia, els pares entren en la fase de la negació. En aquesta etapa, pensen que potser el diagnòstic que han rebut del metge es equívoc i no és estrany que facin una recerca d'entre molts professionals per trobar un resultat que contradigui l'inicial. És possible també que busquin en medicines alternatives la "curació" que la sanitat tradicional no els ofereix. I es en aquesta fase on estan especialment vulnerables, ja que poden caure en mans de gent irresponsable que diuen tenir una "recepta garantida" en lloc d'ajudar-los a formular expectatives positives i raonables.
- 4. ACCEPTACIÓ:** Aquesta és una fase d'adaptació, de recuperació i de viatge cap al retorn a l'equilibri. Baixa la intensitat emocional, i per tant la família es torna més receptiva a escoltar i a valorar la informació. Pot ser que l'ansietat persisteixi, ja que estan lluitant amb la veritat que no esperaven trobar. Tot i així, comencen a ser capaços de valorar positivament el seu fill amb el dèficit auditiu com una part inherent.
- 5. REORGANITZACIÓ:** En aquesta etapa final, els pares assumeixen la realitat sent conscient de les potencialitats i els límits que tindrà el seu fill i acceptant la seva condició de pares d'un infant sord. La dinàmica de la família s'ajusta al nou horitzó i a la nova escala de valors.

Totes les reaccions descrites són normals, i de fet, necessàries per preparar les futures accions constructives. També es recomana a les famílies contactar amb "El centre de recursos educatius de la seva zona per a rebre una orientació i atenció educativa per al seu fill.¹² I de la mateixa manera, per a aquests

professionals serà del tot útil conèixer l'existència d'aquestes fases per actuar tenint-les present i així tenir l'oportunitat d'ajudar els pares.

2.5 AJUTS TÈCNICS

L'IMPLANT COCLEAR

L'implant coclear és un recurs per persones que pateixen sordesa profunda en les dues orelles i que es beneficien de forma escassa o nul·la de la utilització d'audiòfons.

Consisteix en una pròtesi auditiva que va col·locada a l'oïda interna.

Les cèl·lules ciliades de l'oïda interna, transmeten la informació al nervi auditiu, el qual l'envia al cervell. En la majoria dels casos de sordesa, el nervi auditiu segueix sent funcional, però les cèl·lules ciliades solen estar danyades. És per això, que l'aparell transforma aquestes cèl·lules destruïdes, transformant-les en senyals elèctriques per enviar-les al cervell i que puguin ser funcionals.

L'implant coclear⁴

Els resultats de l'implant coclear, en moltes ocasions funcionals, han estat determinants perquè aquesta alternativa de pròtesis auditiva s'expandeixi amb tanta rapidesa en tot el món. Actualment, es superen els 70.000 implants coclears al món, així doncs, podem dir que és eficaç.

Però si ho mirem amb lupa, les persones implantades són aquelles que veuen la sordesa com una malaltia i no com un estil de vida i una cultura pròpies. A més a més, tot i tenir els seus punts bons, l'implant també en té de febles, ja que, els sons que rep el pacient a partir de l'implant coclear, moltes vegades no són les paraules que sentim habitualment. El que perceben són sons metàl·lics

que el cervell ha d'aprendre a identificar fins que aquest els compregui i es converteixin en audició normal per a la persona.

Aquest procés, a part de comportar una gran feina de rehabilitació logopèdia, també pot arribar a causar grans molèsties a l'oïda i en pacients prelocutius adolescents-adults en general, els resultats s'obtenen molt lentament sense que s'arribi a assolir un nivell de comprensió de la parla en un context obert.

⁴ Imatge extreta de la pàgina:

<https://www.connecticutchildrens.org/healthlibrary/es/parents/cochlear-esp/>

“No són cap miracle, els nens implantats continuen sent nens sords”, insisteix González (pare d'un nen sord). “El meu fill també utilitza un implant i parla bé – precisa–, però quan està amb altres sords necessita la llengua de signes, hi a classe li va millor”. “Quin mal hi ha en saber una altra llengua?”, es pregunta.⁵

Per tant, veiem que hi ha dos possibilitats en la sordesa profunda, la d'implantarse o la d'acceptar la sordesa i la llengua de signes com a cultura. Tot depèn del punt de vista en que es miri.

AUDIÒFONS

El audiòfon és l'aparell per a reforçar o bé amplificar els sons. S'utilitza en les persones que pateixen un tipus de sordesa que no es pot solucionar per mitjà d'un tractament mèdic o quirúrgic.

La seva funció és que les persones que l'utilitzen, sentin els sons més forts, però a diferència de l'implant coclear, només amplifica el que ja pot sentir. És a dir, si el nen sentia un so distorsionat a intensitat baixa, amb l'audiòfon el percebrà més fort però igualment distorsionat. Així doncs, serà l'infant el que haurà d'aprendre a interpretar el que li arriba a través de l'audició residual i aquest és un procés llarg i que requereix molta paciència.

Actualment estan donant resultats positius, tot i així, hi ha molts casos de sordesa i no totes les persones s'adapten i obtenen la mateixa resposta al provar els audiòfons. Els especialistes assenyalen que quan major és el dèficit, menor és la resposta. Això s'explica perquè normalment aquests aparells, s'utilitzen en els casos d'una sordesa lleu.

Però quan la sordesa és moderada, poden arribar a entendre una mica més les paraules o sons, però no podran ser capaços d'entendre-ho tot.

Els casos on es donen pitjors resultats, però, són definitivament en la sordesa severa o profunda.

Cal assenyalar que hi ha tipus de pacients, és a dir, es possible que hagin obtingut bons resultats, però no és el més habitual.

En suma, per beneficiar el màxim a les persones que no tenen grans resultats de les avantatges que suposen els audiòfons, a l'actualitat n'existeixen de molts tipus diferents per a que cada persona pugui fer la tria de l'aparell que millor s'adapti a les seves necessitats.

⁵ Cita extreta de la pàgina web: <http://catalunyaplural.cat/ca/alumnes-sords-escoltant/>

3. INTRODUCCIÓ A LA COMUNITAT SORDA

El concepte de comunitat sorda fa referència al «teixit social format per persones Sordes que utilitzen una llengua de signes i comparteixen experiències i objectius»⁶

I és aquesta mateixa llengua de signes, la que durant anys va ser menyspreada amb tant desdeny com explicaré a l'apartat que ve a continuació.

Abans però, he de incidir en que malgrat els avenços actuals, segueix sent força desconeguda i poc compresa. Em cal remarcar que per a una persona sense audició des del naixement o des d'una edat primerenca, la llengua de signes pot ser la seva llengua natural, ja que si una comunitat es defineix com un grup de persones amb unes característiques comunes que comparteixen un mateix idioma, identitat, sentiment de pertinença, etc; la comunitat sorda, com a col·lectiu social, pertany a aquesta categoria, amb la seva pròpia història, tradicions, costums i les seves peculiaritats pròpies.

Actualment la situació dels sords es troba idèntica en algunes parts del món i en d'altres totalment diferenciada. El curiós, és que qui marca la diferència som nosaltres mateixos, amb el comportament que tenim els oients al voltant dels sords. Un bon exemple és la frase que va dir Samuel Johnson una vegada: "La sordesa és una de les calamitats humanes més terribles."⁷

Per desmentir la frase anterior, diré que la sordesa, en sí, no es cap calamitat. Però comentaris com aquests sí que ho són. Per tant, està en les nostres mans adquirir coneixements per canviar posicions com aquestes, recolzades en un temps que ja no és el nostre.

3.1 EL COL·LECTIU SORD AL LLARG DE LA HISTÒRIA

L'inici del llenguatge humà se'ns presenta ja de primeres amb un interrogant a causa de que no en sabem gran cosa. Però sí que en trobem varies hipòtesis. Una d'elles revela un inici de la comunicació basat en la mímica, acompanyada de crits i grunyits.

Si aquesta deducció està en el cert, ens trobaríem davant d'una gran paradoxa, atès que la que va ser la nostra primera comunicació a través de gests, serà més endavant prohibida per les persones sordes com explicaré seguidament.

Es diu que possiblement a les tribus prehistòriques ja existien persones sordes, però se'n té poca informació.

⁶ FESORD, 1999: 215

⁷ Cita extreta del llibre "Vevo una voz", Oliver Sacks.

El que si sabem amb certesa és l'aparició de l'edat antiga amb tot el que va comportar. Per una banda, grans progressos en la societat, pensament i cultura. Però per l'altra, la no acceptació de les persones minusvàlides, inclosos els sords que en aquella època, així eren considerats. I per ser valorats com a "anormals" en molts casos, havien de pagar el preu de ser abandonats.

Personatges importants com Aristòtil (348-322 aC) deia: "totes les persones sordes neixen sense intel·ligència, ja que els sords de naixement també són muts, incapacitats per parlar i arribar a les idees abstractes i morals".⁸

Altres com Sant Agustí, afirmaven que els sords estaven exclosos de la salvació perquè no sentien ni pronunciaven la Paraula de Déu.

A l'edat mitjana amb l'església al poder, les persones sordes, llavors anomenades "malaltes", "discapacitades" o bé "sordomudes"⁹, eren portades als monestirs, a raó que sembla que era l'únic lloc on podien ser acollides i on se'ls prestava atenció. Si ens preguntem el per què trobem una resposta clara que ens revela que en part la vocació de l'església era deguda al fet de no poder suportar la idea que les ànimes dels "sordmuts" visquessin i morissin inconfesses. Sigui com sigui, l'important és que se'ls va prestar l'atenció minuciosa que necessitaven, aprenent el seu llenguatge (cosa que pocs oients havien fet abans) i associant els signes amb paraules escrites, se'ls va ensenyar a llegir, i amb això se'ls va donar accés a coneixements i per tant, a la cultura del món.

Als segles XII i XIII a Europa es comença a fer separació de l'ensenyança i l'església, de manera que el pensament podia ser més independent. Però a Espanya no és produït un canvi en la situació de les persones sordes fins l'aparició de la figura transcendent del rei Alfons X el Savi (1252-1284) que gràcies al codi de les partides (llibre de lleis amb l'objectiu d'aconseguir una igualtat jurídica), es van regular situacions com per exemple; que les persones sordes poguessin recórrer a la llengua de signes per comunicar-se, la diferència entre sord de naixement o per malaltia, entre d'altres.

No serà fins al renaixement, però, on es produiran grans canvis decisius, tant en la ciència com en l'art, que van permetre una nova mirada envers les persones sordes. Per primera vegada, podran aparèixer artistes sords, fet que fins aleshores era inconcebible.

⁸ Cita extreta del document de la universitat Complutense de Madrid: <https://webs.ucm.es/info/civil/herpan/docs/historia1.pdf>

⁹ El terme "sordmut" utilitzat a l'antiguitat, és un terme molest i ofensiu per a la Comunitat Sorda, ja que la sordesa no impedeix per si mateixa el desenvolupament de la parla.

L'evolució en el pensament de l'època, va començar a afectar positivament a l'ensenyament i especialment a l'educació de les persones sordes. Remuntantnos als antecedents històrics registrats a Espanya i Europa, durant els segles XVI-XVII, apareix a Espanya la figura de Pedro Ponce de León, que tot i no conservar cap document de la seva labor, es diu que aquest monjo va ensenyar a llegir, parlar i escriure a nens sords recorrent a un dels primers alfabetos dactilològics¹⁰ i ajudant-se d'alguns signes.

Van continuar la seva labor persones com Juan Pablo Bonet qui va escriure el 1r llibre conegut sobre les persones sordes¹¹ (1620), fruit de les seves investigacions sobre la metodologia més oportuna per ensenyar al sord a parlar. Ja no se'ls veia "incapacitats" i se'ls va permetre endinsar-se al món de l'ensenyança. En d'altres països d'Europa com a França, apareix en escena un altre personatge important per a l'educació: l'abat Charles-Michel de l'Épée, el qual creà la primera escola oficial de tot el món per a persones sordes: *l'Institut Nacional de Sordmuts* a París (1755-1760, aproximadament). Amb aquest nou recurs, la situació dels sords va canviar radicalment. L'alfabetització i l'estudi van deixar de ser exclusius per els nobles i van passar a ser accessibles per a tots els nens sords. Alumnes i deixebles de l'escola van viatjar per tota Europa, creant escoles per a sords a tot el món. Un d'ells va ser José Miguel Alea, que va visitar l'Épée i més endavant va fer construir la primera escola de signes per a sords a Espanya, "*El colegio real de sordomudos*" a Madrid, l'any 1805. També cal fer menció d'Alemanya que a finals del segle XVIII, va instaurar al país el mètode oral, representat per Samuel Heinicke, que consistia en fonamentar l'ús de la llengua oral a les persones sordes.

Així mateix, més endavant coexistiran dos mètodes educatius oposats. D'una banda, el mètode gestual, impulsat per l'abat l'Épée i amb un objectiu clar: formar a les persones sordes intel·lectualment per facilitar la seva vida en l'àmbit ciutadà. Aquest mètode va ser defensat a França, Itàlia i els Estats Units.

I per l'altra banda, el mètode oral, impulsat per Heinicke i defensat a Alemanya, la gran Bretanya i els Estats Units, convivint amb el mètode gestual.

¹⁰ El terme dactilologia fa referència a l'alfabet reproduït amb les mans, cada lletra de l'alfabet té un signe que la representa (terme explicat en l'apartat de llengua de signes del treball).

¹¹ El llibre es titula "*Reeducació de les lletres i les arts per ensenyar a parlar als muts*". El principal objectiu d'aquest mètode era que els nens sords parlessin. Veien la llengua de signes com una llengua artificial antinatural de la persona i creien que si els sords no parlaven, no es podrien integrar en la societat.

Edward Gallaudet (fill de Thomas Hopkins Gallaudet) funda al 1863 la universitat "Gallaudet" (nom en honor al seu pare), que serà la primera universitat per persones sordes de l'història i una de les dues que existeixen avui en dia.

Quan semblava que s'estaven assolint grans fites, l'educació de les persones sordes de sobte, es va veure directament afectada per tot el món a partir de la celebració del conegut Congrés de Milà el 1880. En aquesta assemblea, es van excloure injustament de les votacions als mestres sords, va triomfar l'oralisme i es va prohibir oficialment l'ús de la llengua de signes a les escoles, per consideracions com que "el signe matava a la paraula". Va deixar d'haver professors sords, es va impedir o castigar la comunicació per signes i es va imposar un oralisme dogmàtic i rígid. Però no només es prohibia amb rigor implacable, dins de les aules, sinó que també a fora. Era irreprimible tot i els càstigs i les prohibicions. Però com diu un antic alumne d'una escola amb el mètode oral:

"Aquestes regles, però, no podien imposar-se quan cap oient ens veia. En aquestes ocasions, la nostra conducta i la conversa eren completament diferents. Ens alliberàvem de les inhibicions, ens treïem la màscara."¹²

Després d'aquesta imposició, l'ensenyança de les persones sordes va fer mil passos enrere, caient en picat. El que començava a ser un poble amb llengua i identitat pròpia, va desaparèixer i es van tornar a veure endinsats en una vida de incomprensió, marginació, aïllament, amb una mínima capacitat per relacionar-se i condemnats a treballs servils com a l'antiguitat.

Els sords que abans es podien comunicar de manera completa, van anar experimentant un retrocés progressiu degut a visions oficials i tradicionalistes, que deien que havien de rebre ensenyança oral i que no eren aptes d'una vida normal. Era inevitable, per tant, que la visió oficial dels sords com a persones incapacitades, influís també de manera negativa a la pròpia valoració de sí mateixos. Se'ls va fer ciutadans de segona, incapacitats, desvalguts, sense poder. Fins i tot, es deia que la llengua de signes mai es podria posar al mateix nivell que la parla, per tant, també se'ls va treure una llengua pròpia.

A la dècada del 1960, per fi la situació va començar a canviar. En aquest període a Estats Units, va haver una reivindicació del signe com un autèntic llenguatge i una explosió de moviment de defensa de les llibertats civils.

El 1970 es van crear grups d'orgull sord i van proliferar obres, les quals donaven una nova visió positiva dels sords i la seva llengua. També van ser notables la introducció d'alguns signes com a comunicació total a les escoles, l'accés cada vegada major de sords a la universitat, etc...

¹² Cita extreta del llibre "veo una voz", Oliver Sacks.

La obra més famosa que es va fer va ser “Hijos de un dios menor” (primer obra teatral, més tard pel·lícula.) I per últim, el 1988 es va produir *la revolució dels sords* a la universitat Gallaudet de Washington, fent que l'any següent es celebres en aquesta ciutat el gran festival internacional dels sords: el “DeafWay.”

Des de llavors, que s'han fet avanços i el darrer més conegut és l'implant coclear. És un dispositiu electrònic que s'implanta a través de cirurgia i es pot utilitzar per a persones sordes o que tinguin moltes dificultats auditives.

En conjunt, veiem que la història de les persones sordes a estat plena de crits i silencis. Però la lluita continua, vist que encara que s'hagin trencat moltes barreres, fa falta temps per aconseguir el reconeixement oficial dels signes com a llengua natural dels sords en alguns països del món. A l'Estat i la societat en general, li toca seguir contribuint a enderrocar aquestes barreres i sobretot, una en concret: la del desconeixement. Perquè quan ho fem, veurem que al cap i a la fi tots som persones i que si ens acceptem els uns als altres, no és tant difícil entendre'ns.

3.2 LLENGUA DE SIGNES

La llengua de signes és la llengua natural de les persones sordes. Una llengua que com qualsevol altre, posseeix i compleix totes les lleis lingüístiques i s'aprèn dins de la comunitat d'usuaris.

Però el cert és que malgrat la definició anterior, des que es té consciència de l'ús de la llengua de signes, les persones n'han dit mímica o qualsevol altre nom. És més, l'encyclopedia Britannica ho considerava una espècie “d'escriptura d'imatges a l'aire”. I es que aquesta visió de les persones sordes encara avui en dia persisteix i genera que fins i tot, elles mateixes s'infravalorin. Maria Jesús Serna, una de les poquíssimes sordes profundes Espanyoles amb formació universitària, diu:

“En general els sords no se senten còmodes com a tals. No tenen identitat sorda, ni orgull com a sords. Ni tan sols creuen que la llengua de signes sigui un idioma pròpiament dit.”

A l'antiguitat, William Stokoe va ser de les primeres persones a tenir el talent de veure que la llengua de signes compila totes les condicions lingüístiques precises per considerar-lo un veritable idioma. Va demostrar que cada signe consta de tres elements independents com a mínim: posició, contorn de la mà i moviment.

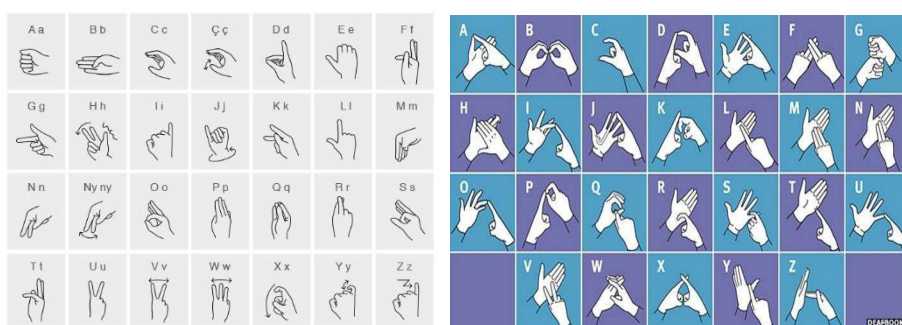
D'aquesta manera, va aconseguir demostrar que la llengua de signes (LS) tenia una estructura quirològica ⁸ equivalent a qualsevol altra llengua oral, que no era una successió de gestos mímic sense ordre ni estructura gramatical.

I ben mirat, ningú ha estudiat aquestes investigacions millor que Stroke perquè ¹³es va centrar especialment amb les possibilitats del llenguatge, especialment el de signes que ell anomena, “el llenguatge de quatre dimensions”, diu:

“La parla només té una dimensió, la seva extensió en el temps. El llenguatge escrit en té dues... Però només la llengua de signes té quatre dimensions: les tres dimensions espacials a les que té accés el cos del que les realitza i a més, la dimensió del temps. La llengua de signes explora plenament les possibilitats sintàctiques a través del seu medi d'expressió quadridimensional.”¹⁴

I és aquesta forma de llengua quadridimensional la que sembla fer la llengua de signes tant única, però el cert es que potser no és “única” la paraula perfecta per descriure-la perquè no hi ha una llengua de signes universal, sinó que hi ha diverses llengües signades al món localitzades regionalment. D'aquesta manera, hi ha almenys unes cinquanta llengües de signes pràcticament intel·ligibles entre si, i nombrosos dialectes, alguns dels quals coexisteixen dins d'una mateixa ciutat.

A més a més, la llengua de signes es compon de l'alfabet dactilològic. És un tipus d'abecedari que s'utilitza amb la modalitat signada i consisteix a representar manualment el sistema d'escriptura corresponent a la llengua parlada en el territori dels signes. Té una gramàtica pròpia i de la mateixa manera que amb la llengua oral, s'hi poden representar sons diacrítics, els accents, els dos punts,

Diferència entre l'alfabet dactilològic Català i el del Regne unit ¹⁵

En conjunt, la llengua de signes és una adaptació única a una altra forma sensorial; però també i al mateix temps, l'encarnació de la seva identitat personal i cultural. És així, com està en part a les nostres mans fer possible un món bilingüe on la llengua de signes no sigui simple mímica al aire, sinó el que és, un veritable llengua.

¹³ Estructura equivalent a la fonologia en llengua oral.

¹⁴ William Stroke (21 de juliol, 1919 – 4 d'abril, 2000).

¹⁵ Imatges extretes de la pàgina web: <https://www.bbc.com/news/magazine-22294204>

4. CAPACITATS COGNITIVES I SENSORIALS

El fet de tenir un llengua parlada i la capacitat de poder-la escriure és una eina que ens facilita el poder pensar. I en el cas de les persones sordes no és pas diferent, ja que quan l'infant pren contacte amb la llengua de signes, pot arribar a estar cognitivament igual que els seus companys oients. Tot i que és veritat que moltes vegades presenten dificultat en entendre conceptes molt abstractes com poden ser l'espai i el temps.

Cal aclarir també, que el desenvolupament sensorial de les persones sordes és també igual a la dels oients. L'únic aspecte que marca la diferència és que els manca el sentit de l'oïda i només reben la informació a partir del sentit de la vista. Aquest fet, provoca que adquireixin una sensibilitat als altres sentits donant importància al més petit detall per tal de no perdre informació. Cal dir que això no significa que tinguin el sentit de la vista més desenvolupat; el fet de ser sord no fa augmentar les altres capacitats sensorials, sinó que fa que s'apreciïn més, amb una atenció més acurada.

4.1 IMATGES VISUALS

Les imatges visuals no són mecàniques o passives com les fotogràfiques; són millor dit construccions analítiques i una característica en les persones sordes.

Tanmateix, ens hem de preguntar si aquesta capacitat lingüística-espacial és l'única peculiaritat dels que parlen per signes. Aquesta qüestió a portat a L'Úrsula Bellugui i als seus companys investigadors, a iniciar un estudi sobre la cognició visual en els sords que parlen amb signes. Van comparar l'actuació de nens sords, els quals la seva llengua natural és el signe, amb la de nens oients que no parlen per signes i els van sotmetre a una sèrie de proves espacial-visuals. En les proves de construcció espacial, els nens sords van obtenir resultats molt superiors als nens oients. Així doncs, hi han innumerables potències neuronals amb les que naixem però que poden desenvolupar-se o deteriorar-se segons el seu ús.

Dit d'una altra manera, aquests estudis van desvelar una altra habilitat de les persones sordes: una millor aptitud per analitzar el moviment.

Això traduït a la tècnica, s'explica de manera que el nostre cervell es divideix en dues parts: l'hemisferi esquerre i l'hemisferi dret. Tots dos, presenten un paper decisiu per afrontar situacions noves i per tant, són completament necessaris.

La feina de caràcter espacial-visual, per consegüent, forma part de l'hemisferi esquerre i sembla ser, que l'aprenentatge de la parla o els signes a una edat primerenca, activa les facultats lingüístiques de l'hemisferi esquerre mentre que l'absència de llenguatge en retarda el procés (com he mencionat diverses vegades en el treball). Cap dels dos hemisferis és millor o més avançat que l'altre, sinó que es complementen entre ells.

Altrament, l'hemisferi esquerre explicaria la capacitat imaginativa d'un número excepcional de persones sordes que entre d'altres coses, poden recrear paisatges reals o ficticis amb tanta precisió que transporten a l'espectador així com també són capaços de pensar en espai tridimensional. I convé ressaltar, que el domini d'aquesta capacitat pictòrica o gràfica arriba i és desenvolupa amb el ús de la llengua de signes.

4.2 VIBRACIONS I LA MÚSICA

La bellesa dels sons arriba a la nostra oïda per les vibracions, i el cervell les tradueix o interpreta. Aquestes vibracions es troben a la mateixa regió del cervell que utilitzen les persones oïents per sentir, és per aquesta raó que una persona sense audició pot gaudir de la música. El seu cervell, readapta la seva estructura per suplir la deficiència que imposa la sordesa, va assenyalar Dean Shibata, un professor de radiologia de la Universitat de Washington. Dit d'una altra manera, aquesta sensibilitat en gairebé tots els casos, els serveix de sentit accessori. Un bon exemple és el de Bethoveen (1770-1827), el qual a partir dels trenta anys va començar a perdre el sentit de l'oïda, en aquest procés va pensar en suïcidar-se, però no ho va fer, i amb l'ajuda del seu "sentit interior", és a dir, les vibracions, va poder comprendre les seves simfonies més conegudes.

Un altre cas seria el de Lucy K; encara que sorda profunda podia identificar immediatament un acord com una quinta només posant la mà al piano o apreciar veus en telèfons molt amplificats. I és que no percebia sons, sinó que com Beethoven, sentia les vibracions.

El desenvolupament de la percepció de les vibracions com un sentit auxiliar en la música és basa de dos elements principals, melodia i ritme. Els permet entendre el segon, de manera que accedeixen a un cinquanta per cent de la música.

Per tant, veiem que la sordesa no constitueix un impediment per poder percebre les emocions d'una cançó gràcies a aquestes vibracions, però a més a més, també ajuda l'ambient, il·luminació, instruments i, per descomptat, l'expressió facial i corporal del cantant o del grup musical n'és fonamental. Tot i això, el col·lectiu necessita de la llengua de signes per arribar a sentir i entendre la música per complet, però actualment, la manca d'implicació de la indústria discogràfica i els escassos recursos que es destinen a la interpretació en signes representen l'última barrera fins als acords. Com revela Raquel Sempere: "Les discogràfiques i els productors encara consideren que és incòmode per a l'espectador".

4.3 LES ABSTRACCIONS PER UN SORD

La llengua exerceix un paper molt important en la captació de l'abstracte. Per aquesta raó insisteixo un cop més en que és necessari adquirir-lo en una edat primerenca de la vida, ja que, d'una altra manera és pot perdre capacitat intel·lectual i conceptes com l'abstracte resultaran insalvables, entre molts altres.

Les persones sordes tenen la capacitat de concebre idees tant, abstractes com concretes, sense necessitat d'una llengua parlada. D'aquesta manera, tal com un oient pensa en el seu propi idioma, el col·lectiu sord ho fa amb la llengua de signes. S'ha arribat a aquesta conclusió amb molt temps, ja que, a l'antiguitat, pensadors com Aristòtil defensaven idees equivoques que durant anys han fet mal a la comunitat sorda, com:

"Només la paraula oral dóna proves de l'existència del llenguatge, torna possible el pensament i constitueix l'acte de raonament".

Per tant podem desmentir l'idea d'Aristòtil afirmant que les persones sordes que utilitzen la llengua de signes, tenen la mateixa capacitat intel·lectual que els oients i això, és un fet. Ara bé, entre les dificultats que s'enfronten els sords, s'hi troben les preguntes analògiques, per exemple: les metàfores, els modismes, les locucions, o expressions idiomàtiques. Això és degut a que cada cultura s'encarrega de construir aquests recursos lingüístics al llarg de la seva història i si el col·lectiu sord no comprèn fàcilment aquest tipus de preguntes és perquè no forma part de la seva pròpia cultura i per aquesta raó, en el moment d'interpretar-les, es perd el sentit i el significat de la pregunta.

Les abstraccions geomètriques (construccions invisibles) així com conceptes temporals, són també difícils d'ensenyar a un nen sord. És normal que sorgeixi el dubte de no saber explicar-ho perquè, ja de per sí són complicats d'entendre fins i tot amb paraules. Però ben mirat, en l'actualitat tenim moltes eines i recursos que faciliten als nens sords el poder adquirir aquests coneixements des de ben petits. D'aquesta manera, si s'expliquen adequadament, poden arribar a ser tot un descobriment cap a un món intel·ligible, racional i intel·ligent per al nen sord. És el cas de Massieu:¹⁸

"Li resultava fàcil col·locar agrupats objectes quadrats, però entendre que era un quadrat com a construcció geomètrica era una feina completament diferent. Quan ho va aconseguir, però, va experimentar un despertar al món dels significats compartits, de la llengua; es va produir un despertar radiant de la seva ment i ànima. Com una nova història d'amor amb el món."

¹¹ Cita extreta del llibre "veo una voz", Oliver Sacks.

5. DIFICULTATS

Si ens plantegem les dificultats que pot arribar a tenir una persona sorda al seu dia a dia, de primeres sembla que n'han de tenir una pila. No només perquè la societat no els proporciona facilitats per integrar-se, sinó que el fet de no poder sentir sons molt bàsics sembla que hagin de dificultar molt portar una vida normal.

El cert és que, per sort, actualment disposem de aparells electrònics i altres suports, així com associacions que milloren la qualitat de vida d'una persona amb deficiència auditiva. Tot i així, totes les persones sordes, independentment del grau de sordesa, encara avui es troben a la vida diària amb moltes barreres de comunicació.

5.1 DIFICULTATS EN LA VIDA DIÀRIA

La major dificultat a la què s'enfronten les persones sordes, es presenta a l'hora de relacionar-se amb altres persones, ja que no comparteixen el mateix codi lingüístic. Això constitueix un problema molt important en la societat actual, on la comunicació principal es rep normalment a través de mitjans auditius. En conseqüència, la reducció de les possibilitats de comunicació, comporta també una pèrdua important d'informació necessària en la vida quotidiana. Aquests efectes negatius de les barreres de comunicació, a més a més, es manifesten en tots els àmbits de la vida i fins i tot, al llarg de tot el cicle vital.

En les relacions familiars, amb amics, veïns: A la vida diària de les persones sordes hi ha diverses persones oients. Si aquests no saben llengua de signes han de comunicar-se a través de la mímica, o bé, han d'esperar que algú els tradueixi les converses. A vegades, però, aquestes traduccions són molt esquemàtiques, fet que els fa perdre informació i moltes vegades els provoca un sentiment de frustració.

Al llarg del període educatiu: La manca d'informació o sensibilitat als déficits de les persones sordes per part de professors i companys, en molts casos, condueix a l'oblit de les necessitats dels nens amb problemes auditius. Per tant, totes les escoles amb persones sordes haurien de disposar de recursos tècnics i humans com el fet que la llengua de signes passi a formar part de les aules com a llengua vehicular i que es disposi d'intèrprets de llengua de signes des del primer dia del curs escolar.

En el període laboral: En aquest període cal que les persones sordes hagin rebut una bona educació, d'aquesta manera els seria més accessible aconseguir treball. Segons dades aportades per la mateixa presidenta de la CNSE, "el 61% de les persones sordes que estan a l'atur són persones joves i un 38% són persones sordes majors de 45 anys". A més a més, actualment en reunions, grups de treball, etc. Les persones sordes perden una quantitat important de la informació tractada. S'hauria de realitzar l'esforç de facilitar-los informació

addicional mitjançant canals visuals, com el lliurament de resums escrits dels assumptes tractats.

Els mitjans de comunicació social, els espectacles i mitjans de transport:

Bona part de la informació oferta en aquests mitjans es difonen per canals auditius. El fet de no disposar d'ella pot conduir a les persones sordes a un estat de marginació social. En la mateixa línia, pel que fa a l'accés a la cultura, tot i que la federació reconeix avenços i millores en l'accessibilitat, lamenta que no de forma suficient i que "no hi ha massa teatres o sales de cinema amb subtitulat".

6. INTRODUCCIÓ AL TEATRE INCLUSIU

La inclusió fa referència a la manera com donem resposta a la diversitat. I un dels seus propòsits principals és aconseguir que el sistema en el que vivim, respongui a les necessitats de totes les persones, en comptes que siguin elles les que s'hagin d'adaptar a aquest sistema d'una manera incompleta per no disposar de les eines suficients.

Avui en dia, l'art se'ns presenta com una opció per transformar els sistemes i estructures existents. És inevitable, doncs, plantejar-nos que la utilització d'aquest pugui aconseguir la inclusió de manera que la cultura siguin un dret per a tothom. Però l'exclusió social és encara present en el dia a dia, i afecta a les persones sordes de tal manera que es queden sense accedir als diferents àmbits socials dels quals la resta de la societat disposa, com és el teatre.

És per això, que cal remarcar la importància simbòlica i material de la inclusió, i en aquest cas, del teatre inclusiu per a persones sordes, perquè la falta d'audició no hauria de ser un impediment per accedir a la cultura del món.

6.1 D'UN PROBLEMA SOCIAL A LA INCLUSIÓ

Si mirem amb atenció l'àmbit del consum i producció artístiques, les persones sordes no ho tenen gens fàcil per accedir-hi. Per una banda, es compta amb pocs espais idonis pel desenvolupament d'aquestes pràctiques, i per l'altra, encara que a l'actualitat hi ha grans avenços, en molts casos no s'utilitzen totes les eines de les que disposem per a fer un art accessible.

I si ens preguntem el perquè, veiem que tot és resultat d'un estigma creat per la mateixa societat. La concepció de la sordesa a través d'aquest estigma, ha provocat la construcció de barreres: físiques, socials i simbòliques.

El problema principal és la visió que tenim els oients al voltant dels sords, el pensar que una persona sorda no pot viure una vida tant plena com la d'un oient. I ben mirat, aquesta afirmació s'acaba complint, perquè no els estem oferint entre tots la manera d'accedir a aquesta vida plena. Però desconstruir un estigma a partir d'un desconeixement social és difícil. És per això, que fa plantejar quines possibilitats hi ha d'assolir la inclusió social. I una d'elles és mitjançant l'art, que al mateix temps que és capaç de visibilitzar l'existència de barreres físiques i socials, també pot canviar mirades.

Les pràctiques teatrals poden influir d'una manera molt efectiva en el desenvolupament de la inclusió social de les persones sordes. El tractament d'aquesta temàtica en obres teatrals o bé, operar l'espai teatral idoni per a propiciar les interaccions socials per a persones sordes i oients, pot permetre el canvi de la imatge errònia que se'ns ha donat en molts casos de les persones sordes.

I no només això, sinó que quan les mateixes persones sordes comparteixen les seves pràctiques artístiques, expliquen que el resultat d'aquestes els permet adonar-se de tot el que poden arribar a fer quan no son esclaus de les etiquetes que els posa la societat. Els permet reconèixer-se a ells mateixos com a individus i com a ciutadans amb drets complets. I la veritat, és que si tota la ciutadania exerceix els seus drets, s'està parlant d'una societat que inclou tothom, reconeixent i respectant la diferència.

6.2 TEATRE DE SORDS

El teatre de sords és aquell format únicament amb actors sords. Pot presentar a l'escenari obres pròpies, traduccions o adaptacions mitjançant la llengua de signes. I es dedica a l'accessibilitat de la literatura dramàtica per al públic sord.

Aquest tipus de teatre, que inclou llengua de signes, no és el mateix que el teatre gestual ni que la pantomima perquè la llengua de signes és una llengua, per tant, es tracta d'un teatre verbal. I a més a més, aquest sempre és bilingüe: la llengua de signes s'usa com la llengua vehicular en la representació i, al mateix temps, hi ha doblatge en llengua oral per al públic no signant.

Per això, tant els sords signants com els oients (públic mixt) poden gaudir de l'espectacle.

6.3 TEATRE PER A SORDS

Tot seguit trobem el teatre per a sords i en aquest, hi han diverses combinacions per tal de dur-lo a terme:

1. Espectacles que inclouen actors sords que interpreten amb llengua de signes. Els actors poden ser agrupacions d'oients signants o bé grups de teatre de sords.
2. Agrupacions mixtes entre actors sords o oients.
3. Integrants únicament oients. En general, aquests compten amb un director sord o bé, recorren als artistes o mestres sords per resoldre dubtes culturals i lingüístiques sobre les obres que volen crear en llengua de signes.

La tasca d'aquests companyies és significativa no només perquè treballen des de la traducció i adaptació d'obres a la llengua i cultura sorda, sinó perquè molts s'han convertit en laboratoris de creació escènica i planters de formació artística dels actors sords, apostant per un públic lingüística i sensorialment divers.

6.4 INCLUSIÓ TEATRAL PER LES PERSONES SORDES

Actualment a Espanya hi ha teatre accessible, encara que no és gaire freqüent, amb intèrprets en Llengua de signes catalana (LSC) o espanyola (LSE).

D'altra banda, Colòmbia que també mira de fer una cultura més inclusiva, ha posat en marxa el programa "cinema per a tots" que busca promoure la participació dels espectadors mitjançant la subtitulació especialitzada i l'intèrpret de llengua de signes en dispositius electrònics com les ulleres digitals o tablets personalitzades.

Tot i això, hi ha una tendència general de part dels sords a no anar a les funcions teatrals, fins i tot quan aquestes són accessibles. Això es degut, en primer lloc, per les barreres lingüístiques que els suposa veure un espectacle no adaptat. En segon lloc, pel desconeixement per part dels mateixes persones sordes de l'existència de funcions accessibles, bé sigui perquè hi ha poca difusió o perquè la promoció de les mateixes no desperta l'interès suficient. I la tercera raó, és perquè moltes persones sordes desconeixen el funcionament dels ajustos que se'ls proporciona, com és el subtitulat; en molts casos, no saben com interpretar-los en sincronia amb l'espectacle, a part que el mateix subtitulat pot presentar fallades tècniques com el retard o omissió de parts importants de l'obra.

En referència als espectacles amb intèrpret en llengua de signes, s'adapten completament a l'obra i la fan accessible al públic sord. Però en una obra de teatre, el repte està en integrar-los completament a l'escenari ja que no es una pràctica molt freqüent i potser és la manera que les persones sordes es sentin completament incloses en el món del teatre.

Com he anat mencionant durant el treball, cal remarcar que les persones sordes no conformen un conjunt uniforme, sinó que hi ha una àmplia diversitat. Així, algunes persones sordes poden ser bilingües (és a dir, dominar una llengua de signes i la llengua escrita o oral del seu respectiu país) en tant que altres poden ser únicament usuaris d'una llengua (bé sigui signada o parlada). Alguns potser van néixer sords mentre que altres potser van ser oients alguna vegada a la vida.

És important posar èmfasi en la diversitat de les persones sordes perquè els ajustos raonables en el teatre poden incloure o, per contra, excloure al públic sord si no respon a les seves particularitats. Per exemple, es tendeix a pensar que els sords llegeixen i escriuen el català, però, en realitat, aquesta és una segona llengua per a la majoria dels sords, per la qual cosa, els subtítols només afavoreixen a una minoria. És per això que en general, les persones de la comunitat sorda, acostumen a preferir espectacles directament accessibles en la seva primera llengua, és a dir, en llengua de signes.

Ara bé, també cal aclarir que no totes les persones sordes pertanyen a la comunitat sorda. Només aquells que veuen la llengua de signes com a part de la seva constitució i com a element vital de la seva existència, pertanyen a ella. Hi ha persones que han perdut l'audició en l'edat adulta que no senten, en absolut,

un sentit de pertinença amb aquesta llengua perquè han tingut experiències auditives i han parlat la llengua oral. D'aquí que prefereixin, per exemple, la subtitulació en espectacles abans que l'intendent de llengua de signes o als actors signants.

Davant d'això, veiem que el teatre accessible té importants reptes que afrontar per garantir el gaudi de l'espectacle a una població amb característiques i necessitats lingüístiques tan diverses.

6.5 CONEIXEM A L'EMMANUELLE LABORIT

Nascuda el 18 d'Octubre de 1971, L'Emmanuelle és una actriu francesa i directora del Teatre Visual Internacional. Nascuda sorda, va conèixer les arts escèniques des de ben petita, diu:

“Quan era petita, el teatre va ser com un sol a la meua vida”.¹⁶

A ella l'apassiona el món de l'art. Explica que sent admiració per figures com Charles Chaplin, per demostrar que les paraules no són indispensables quan un es sap expressar amb el cos.

A la seva infància, ja va participar en petits papers secundaris de pel·lícules i sempre havia tingut el teatre com una afició, una passió. Però no va ser fins més tard que és va iniciar professionalment al món de les arts escèniques amb l'obra “Les enfants du silence”. Aquesta obra tractava del desafiament de dos mons; el d'un oient i el d'un sord.

El director, Jean Dalic volia que una actriu sorda interpretés el paper, ja que el personatge principal era sord i afirma que és terrible excloure les persones sordes del món del treball i la cultura.

“Oients i sords barrejats, és un intercanvi extraordinari, preciós”.²¹

Explica, però, que en un moment determinat se li va presentar una dificultat: Ella no podia dirigir el seu cos sentint les reaccions del públic. El seu company Jean sí que podia, perquè disposava del sentit de l'oïda, però ella no. Ell es podia adaptar als riures, xiuxiuejos del públic... Feia pauses perquè comprenia la necessitat de fer-les. Va ser a través de l'experiència que l'Emmanuelle va comprendre que ella també era capaç de fer-ho si escoltava el seu cos. I posar-ho en pràctica, la va fer entendre com accedir a aquests estímuls a través de les vibracions positives o negatives, el calor o el fred del públic...,etc

L'obra va tenir molt d'èxit i el públic quedava commocionat. Tant és així, que l'Emmanuelle al llibre de “veo una voz”, ens relata el cas d'un pare oient que abans de veure l'obra es negava a parlar amb signes al seu fill sord, però que

¹⁶ Cites extretes del llibre “el grito de la gaviota”, Emmanuelle Laborit.

després de la funció, els va dir que n'aprendria perquè havia entès la necessitat de fer-ho.

Havent-la interpretat varies vegades, el 1993 l'Emmanuelle va guanyar un premi Molière. Va ser la primera vegada a la història que una persona sorda guanyava tal premi en el món de les arts escèniques.

El teatre la va obrir al món de l'acceptació, oferint-se-la a ella mateixa i a tot el públic. Actualment, segueix amb projectes teatrals i lluitant per la inclusió, en tots els aspectes de la paraula. Diu:

“Jo apporto a les persones sordes i als oients el que sóc. La meua paraula i el meu cor. La meua voluntat de comunicar-me, d'unir els dos mons amb tota la meua ànima”. - *Emmanuelle Laborit*.

7. TIPUS DE TEATRE A TENIR EN COMPTE

En general els espectadors que no poden escoltar les diferents formes de representació, es troben amb entrebancs alhora d'entendre els espectacles, ja que en general estan adaptats únicament per a gent oient. És aleshores, quan no hi ha els elements que formen l'obra per part del públic, per tant, no hi ha comunicació amb l'escenari. Així doncs, anar al teatre pot arribar a ser una activitat poc agradable per a una persona sorda, ja que, l'obra es presenta com un espectacle il·lògic i sense sentit.

Davant d'això, alguns governs com els d'Espanya i Colòmbia, han posat en marxa programes per garantir la inclusió de manera que una persona amb dèficit sensorial, bé sigui visual o auditiu, pugui gaudir dels espais culturals i escènics. D'aquesta manera, hi ha diversos tipus de teatre que es poden emprar, però jo em centraré en explicar la diferència entre el teatre accessible i el teatre per a sords que han vingut poc a poc durant els últims anys, per garantir la inclusió cultural de tota classe de públic en el món de les arts escèniques. I a més a més, faré menció de la unió del teatre de signes i el gest a un mateix escenari amb dades de l'actualitat.

7.1 TEATRE ACCESIBLE vs TEATRE PER A SORDS

Mentre que el teatre de sords està pensat per garantir el gaudi del mateix per part d'un públic lingüística i sensorialment divers, el teatre accessible consisteix en una sèrie d'ajustos raonables que són implementats a una obra que, en principi, només era accessible per als que hi senten.

El teatre accessible a persones sordes com he mencionat en un altre apartat, està dividit en: teatre de sords i teatre per a sords. El teatre de sords, involucra les companyies i agrupacions que lluiten per la reivindicació i el reconeixement dels artistes sords en el món de les arts escèniques, per la qual cosa els protagonistes de les obres acostumen ser actors sords. I el teatre realitzat per persones sordes, en el fons, aspira a educar el públic sobre les infinites possibilitats de fer art amb el cos i els llenguatges de signes, però també pretén reforçar la idea que els sords formen part d'una cultura amb una llengua i concepció pròpia del món. Aquest teatre pot ser verbal o no verbal: és verbal quan es fa servir la llengua de signes en l'obra, i no verbal quan es recorre a la pantomima, l'expressió corporal i altres formes de teatre gestual.

El teatre de sords busca ser lingüísticament accessible i promoure tant el gaudi com el coneixement de l'art escènic i la literatura entre el públic mixt, és a dir, centrat en els espectadors sords sense excloure els oients proporcionant sempre espectacles bilingües. A part d'això, el teatre de sords també pretén demostrar (amb fets) que la llengua de signes en sí, admet la creació artística i el pensament

abstracte, és a dir, que l'art signat permet crear i representar històries en el terreny de la ficció.

El teatre accessible, per contra, no està centrat en exaltar la cultura o la comunitat sorda, sinó l'obra mateixa com a objecte d'art a l'abast d'un públic que no pot accedir auditivament al seu contingut. L'objectiu perseguit és aconseguir la comunicació teatral no es vegi fracturada per les barreres lingüístiques i sensorials.

Per tal de fer-ho utilitzen elements com el subtítulat especialitzat per a persones sordes, intèrprets en llengua de signes i una opció relativament nova que ha generat controvèrsia; l'opció d'un teatre accessible amb un intèrpret que surt del seu rol tradicional, per involucrar-se de manera que encarna els personatges de l'obra, es vesteix en sintonia amb l'espectacle i es mou juntament amb els altres participants de l'escenari, sense arribar a ser-ne l'actor.

L'intèrpret-artista (o intèrpret-mirall) es presenta llavors com una alternativa que pot ser viable si la companyia de teatre decideix apostar per un teatre accessible en llengua de senyals, en cas que els membres de la mateixa no sàpiguen signar. Però ser intèrpret-artista no és el mateix que ser un actor signant, és a dir, tot i que aquesta figura s'involucra en l'espectacle, és més un mirall dels protagonistes que el cap de la història.

7.2 TEATRE DE SIGNES I GESTUAL

Convé destacar una dada important en aquest apartat i és l'origen tant del gest com del signe al teatre per a sords:

Els grups dedicats al teatre signat es van iniciar amb el teatre gestual i la majoria, en un principi, van ser dirigits per oients que pensaven que aquest era l'únic mitjà de comunicació teatral que permetien portar el contingut de les obres a un públic ampli. Aquest va ser el començament de Senya i verbo¹⁷, per exemple.

El primer director va ensenyar als sords el món del teatre i va recórrer en principi al llenguatge no verbal. Amb el temps, les companyies van canviar l'enfocament del teatre gestual al signat per interessos dels actors (que van començar a sentir la necessitat de signar a l'escenari) i quan la direcció va ser assumida per un artista sord, es va introduir la llengua de signes definitivament en actors sords. En aquest punt, convé esmentar que és possible trobar grups que presenten posades en escena tant verbals com no verbals, segons els interessos de la companyia, les característiques de l'obra o les particularitats del públic. De vegades, quan les obres són pròpies, és factible trobar propostes de teatre gestual combinat amb el signat: els personatges oients es presenten davant

¹⁷ Al punt 12 del treball s'explica la labor de la companyia "Seña y Verbo"

el públic mitjançant expressions corporals i gestuals en tant que els personatges sords signin monòlegs o mantenen converses amb altres personatges signants.

Aquelles companyies de sords que compten amb directors oients tendeixen més cap al teatre gestual, mentre que aquelles que són dirigides per persones sordes tendeixen a presentar obres en teatre signat. I trobem, en canvi, d'altres agrupacions que conserven dues possibilitats: teatre gestual i signat, depenent de la representació i del públic al qual es dirigeixen.

Els grups que combinen les dues possibilitats a l'escenari ho fan a través dels seus personatges: quan són oients, apart de poder introduir la llengua parlada, majoritàriament usen el llenguatge no verbal, mentre que als papers dels sords es fa servir la llengua de signes.

8. PROCÉS DE CREACIÓ D'UNA OBRA DE TEATRE INCLUSIVA

Per a fer una obra de teatre inclusiva, primer és necessita tenir informació de les persones que no volem excloure. En el cas de la comunitat sorda, és important conèixer la seva cultura i la seva llengua per poder apropar-nos-hi sense que la comunitat sorda no senti que com a oients volem abusar-ne.

És una comunitat que ha viscut oprimida durant molt de temps i això els ha fet ser desconfiats. Així doncs, només havent-les conegut, podrem crear una obra de teatre que no els exclogui fent que canviï la visió de la societat al voltant de la sordesa i que la desconfiança que tenen amb el seu entorn es transformi formant un vincle amb els dos mons.

8.1 UNA OBRA DE TEATRE PER A PERSONES SORDES

Hi ha diversos aspectes a tenir en compte a l'hora de fer una obra per a públic sord. Ells, d'entrada necessitaran un bon angle de visió pels moments en que es parli llengua de signes a l'escenari, per tant, s'hauran d'evitar al màxim els sorolls visuals que obstaculitzin la comprensió de la llengua de signes, com ara el maneig del attrezzo (no poden tenir les mans ocupades) i l'ús de vestuari i el pentinat (que no han d'obstaculitzar la cara ni les expressions facials o el moviment de braços mentre signen).

Fins i tot, el maneig de les llums a l'escenari tampoc pot jugar en contra de la llengua de signes: si la llum és massa tènue pot afectar la concentració del públic perquè ha de fer més esforç per comprendre el parlament signat; tampoc ha de ser massa brillant, que reflecteixi a la pell o el vestuari, ja que pot cansar la vista, etc...

El maneig de les llums, per tant, juga un paper fonamental en el teatre de sords perquè d'elles depèn la comprensió del contingut lingüístic per part del públic. El mateix podria dir-se de l'escenografia: en el possible, es tendeix a evitar les línies rectes, estampats o patrons geomètrics repetitius, perquè poden provocar il·lusions òptiques que maregen i acaben obstaculitzant la comprensió de la llengua per part del públic signant.

Per un altre costat, és important també, tenir en compte l'ús de les metàfores o abstraccions. Les metàfores que utilitzem els oients no són enteses per una persona sorda perquè ells tenen les seves pròpies, però si que es poden fer servir metàfores visuals o grans metàfores i ser enteses per tot el públic.

A més a més, com a cultura que són, tenen un tipus d'humor determinat. Els agrada riure's d'ells mateixos amb acudits de sords i en general els encanta

l'humor absurd. Tot i que entendran tots els tipus d'humor, aquest en especial, els farà més gràcia.¹⁸

I per últim em cal mencionar que les persones sordes tenen una extraordinària capacitat d'observació. Aquesta és una destresa fonamental que ha d'entrenar tot actor: els sords són superdotats en això. Això els dona una gran capacitat d'imitació mímica, una sorprenent precisió gestual i corporal. I aquest també és un aspecte a tenir en compte, potenciar les destreses de cada persona per a que es sentin còmodes a dalt d'escena.

¹⁸ Veure annex 1 "entrevista a Merche Chacón" on és parla de l'humor de les persones sordes.

8.2 UN ACTOR SORD I UN OIENT A ESCENA

La comunicació entre dos personatges és essencial a escena. És el que ens permet establir una relació entre els dos i per tant, aquest vincle ha de tenir un propòsit i que sigui entenedor.

Moltes vegades l'èxit o el fracàs d'un espectacle rau en saber articular adequadament aquest procés de comunicació entre personatges, que sempre hi ha més enllà de l'estètica que s'instal·la a l'obra. Per això, moltes vegades l'espectador té la estranya sensació que el que es presenta a escena és un diàleg entre actors que han memoritzat un text, no un procés d'interacció entre subjectes que habiten un món que té la seva pròpia lògica, i això, els fa desconnectar de l'acció.

És pràcticament inevitable que quan disposem d'una sèrie de personatges sobre escena, creïn relacions i vincles entre sí. Forma part de la seva naturalesa i fins i tot el personatge més independent, acaba per crear un vincle amb algú o alguna cosa.

Si ens plantejem el tipus de relació que pot tenir un personatge sord i un oient a escena, no suposa d'entrada cap problema. Hi ha molts tipus de comunicació als que poder acudir per tal que sigui interessant el que passa dalt de l'escenari sense que es produeixi en el públic, la sensació d'estar perdent el fil de la història.

Com que la forma de comunicació natural amb les persones sordes profundes és la llengua de signes i pels oients la parla, es lògic que els dos vulguin expressar-se amb les seves respectives llengües. I la relació entre els dos, es pot crear de diverses maneres:

1. Fent el diàleg de manera que la persona oient interpreti el que diu la persona sorda i que respongui en la seva pròpia llengua, hi a la inversa.
2. La possibilitat que en algun moment l'un tradueixi a l'altre
3. Fer servir efectes visuals o bé, objectes que ajudin als personatges a entendre's entre ells.
4. El llenguatge no verbal.
5. Utilitzar el silenci com a eina entre els dos.

En referència al quart punt, el llenguatge no verbal, estudis indiquen que els humans al nostre dia a dia, tendim a expressar-nos més enllà del llenguatge verbal. Es diu que, en una conversa entre dues persones, el 65% del que diem s'expressa de forma no verbal, és a dir, a través d'expressions i gestos corporals. Per tant, és una bona manera de comunicació entre personatges. Tot i que no cal que sigui la única, ja que els diferents punts mencionats es poden ajuntar segons la necessitat de l'escena. Tampoc podem oblidar que el món dramàtic, moltes vegades, es configura tan sols amb una paraula, o un personatge que senyala un arbre, un espai buit... i això per l'espectador, ja és informació.

l lligant-ho amb el punt cinc, el silenci també és una eina, ja que la seva utilització ens mostra els sentiments reals que corren per l'escena i per tant, dins dels personatges.¹⁹

En definitiva, no és difícil la comunicació entre un personatge sord i oient sempre que el diàleg i el text s'adapti a tot tipus de públic. És a dir, que es tinguin en compte, per una banda, el públic sord i per l'altra, el oient, de manera que tant a uns com als altres els arribi el missatge de l'espectacle per igual.

¹⁹Veure annex 3 "entrevista amb Farrés Brothers" on es parla del silenci.

9. COMPANYIES TEATRALS

A l'actualitat trobem varies companyies teatrals que busquen un públic mixt on hi puguin anar tant persones sordes com oients. No és una pràctica nova, tot i que si ho mirem globalment, al món n'hi ha ben poques. Un estudi que va realitzar una alumna de la universitat computense de Madrid²⁰, explica haver trobat 23 companyies tot i que afirma que és un nombre relatiu.

En aquest apartat, em centraré amb dos companyies en especial. Tenen maneres de treballar diferents, però les dues han arribat a l'èxit internacional.

9.1 DEAF WEAST THEATER COMPANYY

La companyia va néixer al observar per part dels creadors d'aquesta, que hi havia una necessitat molt gran d'accessibilitat cultural per als milers d'individus sords que residien a la zona de "los Angeles". Les oportunitats artístiques professionals eren poques i l'accessibilitat artística per a sords no era una prioritat.

Durant el primer any de ser fundada, (1989) va impartir tallers principalment per a desenes d'escriptors, directors i actors sords. Però cap al 1990, el teatre va començar a presentar espectacles de curta durada.

El 1991, van crear la primera obra on la Llengua de signes Americana (ASL) seria l'únic mitjà de parla. De sobte amb l'arribada d'aquest espectacle semblava que es començava a omplir el buit cultural de Los Angeles, però persones oients també s'interessaven per aquest espectacle de tant èxit, així que es va introduir també la llengua oral. De manera que es va crear un sistema de so infraroig, que va permetre als oients escoltar l'acció que interpretaven actors sords a escena. Això va ser possible mitjançant uns auriculars que comunicaven amb la cabina de so, on hi havia intèrprets de veu parlant per un micròfon.

Més endavant, van utilitzar la tècnica d'entrellaçar personatges sords i oients, el signe i la paraula parlada en escena, creant una tercera llengua.

Ara ja utilitzen aquesta opció a totes les seves produccions i a més a més, ara inclouen cançons i música que són interpretades simultàniament amb signes.

Actualment, Deaf West theater company, han fet tant adaptacions d'obres clàssiques, contemporànies com originals. Les seves produccions és caracteritzen per presentar un format d'obres en llengua de signes Americà (ASL) amb traducció simultània a l'Anglès.

²⁰ CÈSAR, Karla. <https://www.incluyeme.org/articulos/sena-y-verbo-teatro-de-sordos>

Són de caràcter totalment professional i el 2003 van portar a Broadway una adaptació de “Big River” i més endavant, el musical “Spring Awakening” el 2015.

9.2 SEÑA Y VERBO

“Seña y verbo” és una companyia professional de teatre fundada el 1993 i integrada per actors sords i oients. Representen obres per adults i nens, en les quals la Llengua de signes Mexicana (LSM) es combina a escena amb l'espanyol parlat per crear espectacles on hi gaudeixin sords i oients per igual.

En més de disset anys de labor contínua, “Seña i verbo” ha produït quinze obres originals, tretze gires internacionals, freqüents gires per tota la República Mexicana, i més de tres mil representacions en la Ciutat de Mèxic. I s’ha convertit amb la companyia teatral de sords més important d’Iberoamèrica, i la segona més important del món, després de la companyia de teatre de sords de Suècia.

Els seus processos de creació dels espectacles, són totalment diferents a una obra de teatre que es munta amb persones oients. Normalment en una obra de teatre tens un text, i a partir d’ell treballes tot el muntatge. En canvi, a “Señal y verbo”, al crear espectacles tan visuals, primer s’escriu tot l’espectacle, tota l’obra de principi a fi. I per a que tots els actors el puguin entendre el fan de dues maneres: hi ha un text pels actors oients, i es fa un segon text amb la traducció al llenguatge escrit dels sords, que normalment són lletres, signes i números.

En cada obra de “Seña y verbo” s’exploren noves maneres d’ampliar el camp del “Teatre de sords”, basat en la riquesa visual de la LSM i, sobretot, en la riquesa cultural de la comunitat de Sords. Però no per això s’exclou al públic oient, tot al contrari, ells diuen:

“Una cosa que ens ha costat molta feina fer-li entendre a la gent és que som una companyia de teatre de sords, no una companyia de teatre per a sords. És a dir, totes les obres que fem nosaltres estan fetes i pensades perquè tot el públic les entengui, siguis sord o siguis oient.”

PART PRÀCTICA:
“L’habitació de les meravelles”

L'HABITACIÓ DE LES MERAVELLES

ÍNDEX D'ESCENES

0. Introducció	38
1. L'Ali és abandonada	39
2. La venedora de paraules	42
3. L'ull i l'orella	46
4. L'agressió sexual	53
5. Perdre la identitat.....	54
6. A l'hospital sense malaltia.....	56
7. El despertar	58
8. Final	60

Personatges:

Ali petita
Ali adolescent
Ali adulta
Ali vella
Mare 1
Mare 2
Venedora
Orella
Ull
Noi
Novia

Aclariment de les didascàlies:

- Aquesta serà el color quan un personatge parli llengua de signes.
- Aquest serà el color quan un personatge parli llengua oral.
- Aquest serà el color quan un personatge parli en llengua de signes i llengua oral a la vegada.
- Aquest serà el color quan dos personatges parlin alhora en llengües diferents.

L'escenografia de l'obra és una habitació on hi ha un llit, una tauleta de nit, un bressol, un tocador, un mirall, un ou gegant, una taula amb dos cadires, prestatges i una tela aèria penjada del sostre.

En quant a la decoració, l'habitació disposa: D'un regal, un pot de vidre, màscares penjades, saquets de colors als prestatges i una caixeta de música. (excepte l'ou, tot a mida real).

0. Introducció

Al mig de l'escenari, s'obre una llum zenital càlida que lentament deixa entreveure la figura d'un ou blanc de la mida d'una persona. Per la part que està veient el públic, l'ou disposa de quatre forats a l'alçada de les extremitats d'una persona, i a la paret del darrere de l'ou hi ha una porta petita i rodona.

Lentament, de l'interior de la closca (pels forats de les extremitats superiors), en surten dos braços que comencen a moure les mans descobrint per primera vegada el tacte. Seguidament, dels dos forats restants, en surten dues cames i l'ou es posa a caminar maldestre per l'escenari. Apareix gent "de cametes" vestits amb malles i jersei negre i comencen a caminar per l'espai. L'ou desorientat, gesticula que l'ajudin a trobar el camí.

Persona 1

Tinc pressa

Persona 2

Faig tard. (Mira l'hora i s'apressa a marxar).

Persona 3

Ho sento, he quedat. (Saluda a la persona amb qui ha quedat i se'n va).

Persona 4

(abans que l'ou pugui dir-li el que vol) No m'interessa, gràcies.

Persona 5

Em sap greu, he d'agafar un bus (se'n va corrents).

Tothom marxa "a cametes" de nou i l'ou cansat d'intentar fer-se entendre, decideix que està millor dins la closca. De manera que, enfadat, es gira d'esquena i s'hi torna a amagar a dins. El públic veu la porta per primera vegada.

1. L'Ali és abandonada

*Apareixen a escena dues dones d'un mateix extrem de l'escenari. **La mare 1** i la **mare 2 (actriu sorda)**. Les dues tenen un aspecte misteriós i caminen una darrere l'altra amb por, com si no volguessin ser vistes per ningú.*

Van vestides amb teles de color negre i porten una caputxa (sense posar).

En cap moment veuen la presència de l'altra (són la mateixa persona). Quan veuen l'ou, es queden cadascuna en un costat diferent i el miren perplexes. Les dues, simultàniament, decideixen trucar a la porta: (Ningú contesta).

Ho tornen a intentar, però sense resultat.

Quan es disposen a marxar, cadascuna per una banda diferent, s'aturen d'esquenes a l'ou. La porta s'obre lentament i de dins, en surt una nena petita amb l'edat de 7 anys que porta un vestuari color corn i mira el món curiosa per primera vegada. Després d'aquesta acció, la petita es queda petrificada al mig de l'escenari mirant-se les mans i les dues dones, sense mirar l'ou en cap moment, es dirigeixen als dos focus de les parts frontals de l'escenari.

Mare 1 i mare 2

Des que va néixer que observava el món curiosa, tenia el desig de descobrir. Quan em mirava se m'encongia el cor. Era tant bonica... (pausa, s'entristeix) però de seguida ho vaig notar, alguna cosa no anava bé. La seva mirada va canviar, és va convertir en angoixa. Semblava que intentava dir alguna cosa, però quan ho feia se li alçava un mur fent que només li sortissin sons sense cap finalitat.

La nena es descongela i totes tres s'acosten al prosceni, les mares la miren.

Després vaig entendre per què.

Miren al públic

Havia nascut sorda.

La llum canvia i se senten sorolls distorsionats que van augmentant de volum.

*Com podria sentir el so del mar? El despertador cada matí? La música?
El cant dels ocells?*

La mare 2 que fins ara havia estat dient el mateix que l'altra, de sobte deixa d'estar-hi d'acord i mira a la mare 1 intentant que pari, que s'adoni que el que diu no és cert, que ella és sorda i aquestes coses no li passen... però la primera està tan immersa en el que diu, que no sent res més que les seves paraules.

La mare 2 va cap a la mare 1 i la toca perquè reaccioni.

Mare 2

Para! El que dius no és cert, jo hi sento a la meva manera! No tens raó. Escolta'm! Perquè no m'escoltes? Que ningú li faci cas! (al públic).

Els sons continuen i van creixent de volum.

Mare 1

Com podria sentir un cotxe apropant-se a ella?

Mare 2

No hi sento, però puc veure i notar si un cotxe s'apropa a mi! Estic viva, no és un problema!

Mare 1

Sentir que algú la crida.

Mare 2

La gent em pot cridar a través del tacte, la vista. Per què jo et crido i no m'escoltes?

Mare 1

Com podria comunicar-se, dir-me que m'estima?

Els sons paren. Pausa.

Mare 2

Jo puc dir-li que l'estimo. Tu no?

Mare 1

Ho sento petita, ho vaig fer sense pensar...

La mare 2 sense poder-s'ho creure, ho nega i es posa les mans al cap emetent sons impotent per no poder impedir el que està a punt de passar. Alguna cosa dins seu la fa retrocedir fins al fons de l'escenari.

Al mateix temps, la mare 1 es posa la caputxa i li dona l'esquena a la nena que es troba al seu costat. Ella innocent la mira i li estén la mà però la mare 1 marxa "a cametes" i la deixa sola.

Comencen a sonar sons de tempesta i les llums fan pampallugues. De "cametes" surten quatre persones més, que corrent s'uneixen amb pinya al darrere de la mare 2 i comencen a caminar lentament, amb el mateix tempo, cap a la nena.

Aquesta, caminant enrere, s'apropa al mig de l'escenari amb el cap cot. Quan la pinya està a prop seu, comencen a girar corrents en forma de cercle al seu voltant.

La tempesta segueix.

Seguidament, corrent fan la figura d'una espiral i acaben molt junts els uns dels altres. Amb força, alcen la nena cap a munt i aquesta estén la mà cap al públic. La tornen a baixar i seguidament marxen tots corrents "a cametes".

La nena queda arraulida a terra tremolant. Mira al públic trista. S'abraça les cames amb els braços. De sobte, sembla que nota un so i ràpidament s'amaga sota el llit.

2. La venedora de paraules

Apareix una venedora amb una vestimenta extravagant. Porta penjat de l'esquena un gran sac de patates amb nanses i a dins s'hi amaguen saquets petits de colors que contenen una paraula i un signe on hi diu: VISIBILITZA, REFLEXIONA, OBSERVA, CANVIA, etc...

El personatge arrossega un gran carro de venedor ambulat. A la part del darrera hi té penjada una tela blanca on s'hi amaguen dues persones que el públic no pot veure.

Al carro hi ha un cartell on hi diu: Es regalen paraules!

El carro esta folrat de paper de diari i decorat amb molts colors i paraules i també amb imatges de signes penjant de fils. A la safata superior hi ha petits sacs de colors i a dins d'un d'ells s'hi amaga una caixeta de música.

La venedora arriba xiulant al mig de l'escenari i mira al públic posant-se una mà al front per tal de veure'ls millor.

Venedora

Caram! Avui sí que tinc clients!

S'obre la llum de la sala , la venedora baixa al públic.

Venedora

Perdoneu el retard, he hagut d'anar a recollir paraules i signes que m'havien arribat de diferents països: 변화 (canvia), Рефлексiona (reflexiona), отмечает (observa) i Visibilize (visibilitza).

Es treu el sac de l'esquena

Venedora

Però bé, ja estic aquí i la botiga està oberta!

Mentre tira els saquets petits que porta dins del sac gran a tothom del públic:

Venedora

Paraules! Aquí regalem paraules! Què diu senyor? (referint-se a algú del públic) No ho ha entès bé? Jo li repeteixo! (li dona un saquet) A la meva botiga els regalem. Busqueu paraules, signes? Aquí en trobareu! Petits i grans, tots en tindreu perquè aquí tothom és benvingut, com ha de ser! Paraules a dins els saquets us trobareu, no cal patir que ho entendreu! Perquè si pareu atenció, veureu que entenent-nos farem un món millor!

Quan ha acabat de tirar tots els sacs que duia, es torna a col·locar el seu sacmotxilla a l'esquena. Es dirigeix a les escales de l'escenari i sospira amb les

mans a la cintura. La nena fins ara amagada, s'apropa encuriosida a la botiga i la mira d'esquena al públic.

La venedora no la veu.

Venedora

Com m'agrada aquest ofici! (*sospira alegre*) Els meus pares són sords i jo vaig néixer oient. Quan era petita em van preguntar:

-I tu, Esperança, que vols ser quan siguis gran?

Jo vaig contestar ben alt i clar: Jo regalaré paraules boniques! Se'n van riure de mi, no entenc pas perquè...

Mireu, sempre he vist que vivim en un món poc just per les persones oients, però encara menys just per les persones sordes. Tant és així, que fins i tot algunes s'han arribat a qüestionar si elles tenen un lloc en aquest món. Però el lloc per viure el fem entre tots, per això ha arribat l'hora que les coses canviïn... però no ho puc fer pas sola! Com que les accions fan el canvi, aquí i avui, us he donat accions, espero el vostre canvi!

Es gira i veu a la nena mirant la botiga.

Venedora

Ah! Una clienta!

S'acosta a la petita.

La nena sense fer cas de la venedora, agafa un saquet del taulell de la botiga i s'asseu a terra per obrir-lo: A dins hi ha una caixeta de música. Fa girar la maneta i mira la caixeta amb atenció, sona una cançó.

Quan s'acaba, mira al públic, torna a posar la caixeta dins del sac i li retorna a la venedora.

Mira a terra avergonyida.

Venedora

No pots sentir les paraules de la cançó, oi?

La nena la mira.

Venedora Ets sorda?

No respon.

Venedora

I saps parlar amb llengua de signes?

La nena totalment perplexa de veure com parla amb signes, li agafa les mans i aquesta comença a moure els braços simulant que fa signes en càmera lenta. Quan la nena deixa d'agafar-li les mans, es gira cap al públic i es mira les seves amb atenció.

Venedora

Jo te n'ensenyaré!

Li dona la mà i la porta al lateral de l'escenari on li ensenya a parlar amb signes.

De les dues persones que hi ha amagades darrera del carro, una aguanta una llanterna mentre l'altra fa ombres xineses amb les figures de diferents animals, que es veuen projectades a la tela blanca del carro.

Acte seguit, s'obre la llum de l'escenari. Els dos actors apaguen la llanterna i segueixen amagats a dins del carro.

La nena i la venedora es dirigeixen al mig de l'escenari (ara la nena domina la llengua de signes).

Es miren.

Nena

Gràcies!

Venedora

De res! Ja veus que parlant la gent s'entén!

Nena

I creus que encara que sigui sorda, la gent em podrà entendre?

Venedora

No pateixis per això, encara que siguis sorda, pots arribar a entendre't amb tothom.

Nena Amb

tothom?

Venedora

Amb tothom. Saps com?

Nena Com?

La venedora va cap a la seva paradeta i d'un amagatall en treu un gran regal (gran capsua de cartró recoberta d'un paper extravagant i un llaç). Li dona a la nena i aquesta l'agafa.

Venedora

Aquí hi trobaràs la resposta.

La venedora marxa amb el seu carro rient i xiulant.

La nena posa el regal a terra i el mira des de dalt.

Nena

La resposta de com puc arribar a entendre'm amb tothom està aquí dins?

De fons ressona una veu en off en forma d'eco que va repetint:

- *Pots arribar a entendre't amb tothom, saps com?*
- *Com?*
- *Aquí en trobaràs la resposta.*

Es posa de genolls a terra i obre el regal.

3. L'ull i l'orella

*Mentre La nena està obrint el regal, del fons de l'escenari apareixen dos personatges: **L'orella** i **L'ull** (actor sord).*

Ambdós porten posada una disfressa de cos sencer corresponent al seu personatge, de manera que només se'ls veu la cara, els braços i les cames.

A la cintura porten una funda d'espasa. L'orella a dins la funda hi té un pal gegant per netejar les orelles mentre que l'ull hi té un pinzell de rímel també gegant

S'acosten a la nena i es queden mirant amb atenció el que està fent. Ella no els veu.

Obre el regal, la nena mira estranyada a dins i després al públic. Repeteix aquesta acció tres vegades. Els dos personatges fan el mateix i a la tercera vegada de fer-ho, es miren entre ells i arrossen les espatlles.

La nena s'aixeca amb el regal a les mans, el gira de cap per avall i el sacseja.

A dins no hi ha res.

L'orella i l'ull es queden darrera la nena sense entendre que està fent i la imiten d'una manera burlesca: Al principi amb gestos discrets, però poc a poc s'animen i comencen a imitar-la exageradament.

Ella s'adona de la seva presència i es gira cap als personatges lentament, amb tot el cos en tensió. Ells es queden petrificats en una posició ridícula.

La nena crida i amb molta por s'amaga dins del regal.

Orella

Ja està, ja l'has espantat... Mira que ets cap de suro!

Ull

Que? No entenc el que m'estàs dient... Soc sord.

S'apropen a la corbata de l'escenari.

Orella

Que diu ara aquest? No entenc res.

Ull

M'estàs insultant?

Comença a haver-hi tensió entre els dos personatges. La nena treu el cap del regal per mirar que està passant.

Orella

(Gest d'esglai) M'està insultant? (al públic)

UII

Que els hi has dit ara?

No li feu cas, heu vist quina orella més lletja té? *(Li senyala la orella i fa com si vomités.)*

Orella

Això si que ho he entès!. Ui!, ja veuràs quan t'estiri les pestanyes, tros d'ase podrit.

Orella/UII

Crec que tens una mica de cera/lleganyes. Vine que t'arreglo!

Els dos treuen simultàniament el pal gegant per netejar la orella i el gran pinzell de rímel que tenen a la cintura, i comencen una lluita ridícula. La orella li toca el cor a l'altra i aquesta es queda immòbil. La nena s'incorpora i es riu de la situació.

Orella

Sí! He guanyat! *(fa un ball de victòria)*

L'ull es descongela. La nena s'aixeca i rient de com balla l'orella es posa a imitarla sense acabar de sortir del regal.

UII

Estàs fent el ridícul. Saps que no era una batalla de veritat, no? Hola? Hola? *(mou les mans perquè l'altra el vegi, però no li fa cas).* (al públic)
Definitivament té molta cera a les orelles i ballar... no és el seu fort.
(A l'orella) Hi ha algú? Hola?

L'orella continua ballant, ara mirant a l'ull desafiant..

L'ull s'enfada, però de seguida té una idea i riu maliciós.

Mira atentament el pinzell de rímel que té a les mans. S'allunya per agafar embranzida i amb el pal estirat cap endavant, va corrent cap a l'orella clavant-li al cap de manera que aquest queda enfonsat dins la disfressa.

La nena es posa les mans al cap.

L'orella deixa de ballar.

(pausa)

L'ull s'acosta amb cura a l'orella.

Ull

Hola? Ho... Ho sento... jo...

A l'expectativa, posa la cara al forat de la disfressa. L'orella sobtadament incorpora el cap i li dona un ensurt a l'ull.

Ull

Ah! (*diu espantat*)

Orella

Ja veuràs quan t'atrapi!

Els dos comencen a perseguir-se en cercle.

Quan estan cansats de córrer, s'aturen. Miren al públic.

Orella/Ull

(*sospiren cansats*) Mai m'atraparàs... tros de cera/llanganya... fastigós!

Es miren desafiants i es barallen amb les mans d'una manera còmica. Després es tornen a perseguir corrent en cercle però aquest cop la seva energia va disminuint, fins que cansats, s'aturen una davant de l'altre i ara sense forces, es tornen a barallar amb les mans.

La nena que durant la baralla estava mirant els personatges, ara se situa enmig dels dos i els estira l'orella i una pestanya de manera que els fa mal.

Nena

No està bé barallar-se!

Els agafa les mans, els mira i les ajunta de manera que l'orella i l'ull es queden mirant-se entre ells agafats de les mans.

La nena recull el regal, passa pel davall de les seves mans i es queda asseguda a la corbata de l'escenari amb el regal a terra. El mira i el gira de cap per avall.

Els dos personatges encara agafats de la mà, se solten amb cara de fàstic.

Orella/ull

Estàs trista? (*a la nena*)

Ella assenteix.

Orelles

Per què?

La nena assenyala el regal.

Nena

La venedora em va dir que aquí trobaria la resposta. Que aquest regal m'ajudaria a saber si encara que sigui sorda, puc arribar a entendre'm amb tothom...

Plora.

Torna a sonar l' àudio:

- *Pots arribar a entendre't amb tothom, saps com?*
- *Com?*
- *Aquí dins hi trobaràs la resposta.*

Mentre la nena està plorant, sense que ho vegi el públic, es treu dos "mouth coil" de les seves butxaques i les amaga entre les seves mans.

L'ull i l'orella senten empatia per ella.

Ull

Com podem ajudar-la? (a l'orella)

Orella

Amb tu no vull parlar, som diferents i no podem entendre'ns... (li treu la llengua).

(pensant per ella mateixa) Com podríem ajudar-la?

Ull

(enfadat) Com t'atreveixes? Bé, no et necessito. Som diferents, no podem entendre'ns.

Tornen a discutir però de seguida paren, sospiren i es separen per l'espai pensant una solució per separat...

Ull

Com puc ajudar-la?

La nena segueix plorant, ara amb les mans a la cara.

Quan cadascun està en una part frontal diferent de l'escenari, l'ull té una idea. S'apropa a la nena, treu el pinzell de rímel de la seva butxaca i el mou com si fos una vareta màgica al voltant del regal.

No funciona.

Li dona uns quants cops a la vareta i ho torna a provar, segueix sense funcionar.

Tímidament s'apropa a l'orella i amb el pinzell de rímel li toca l'esquena. L'orella es gira enfadada.

L'ull li mostra que la màgia pot ser la solució al problema de la nena i l'orella accepta la seva proposta amb desgana.

Junts es posen cadascú a un costat de la nena de manera que aquesta queda al mig amb el regal i els dos personatges a banda i banda.

L'ull li toca el cap a la nena amb la vareta perquè es fixi amb el que faran.

L'orella i l'ull mouen alhora les seves "varetes màgiques" damunt del regal. Quan han acabat, la nena ha deixat de plorar. Gira el regal de cap per amunt i de dins en treu les "mouth coil" que tenia a les mans.

S'estranya perquè no sap què són i les sosté amb l'índex i el polze de cada mà, ensenyant-les al públic. Els personatges entenen que és el que han de fer. Perplexos, s'agenollen i cadascun li agafa una "mouth coil" amb la boca.

Amb cara d'angúnia, la nena comença a treure un paper de la boca de l'orella que sembla ser infinit. I després fa el mateix amb l'ull.

S'aixeca tota contenta i saltant per l'escenari comença a jugar amb les dues tires de paper que han sortit de la boca dels personatges mentre aquests es miren entre ells i un amb llengua de signes i l'altra parlant, es veu com aconsegueixen entendre's.

La nena guarda les tires de cinta en un potet de vidre transparent i se'l posa de decoració a l'habitació.

Orella/ull (al públic)

Hem estat parlant molta estona! Però semblava que els minuts no passaven. Ara em sap greu haver començat la nostra amistat amb una baralla. Pensava que mai podríem arribar a entendre'ns per ser diferents, però estava equivocada/t. A mesura que el temps avançava, ens hem anat coneixent i descobrint que no som tant diferents. De fet, la diferència ha deixat d'existir per complet i s'ha substituït per una mena de... Com explicar-ho ...? Papallones a l'estómac (els dos riuen nerviosos)

Orella

Ara parlant també en llengua de signes però d'una manera inexperta. L'ull de tant en tant el mira i somriu nerviós.

A poc a poc he entès que ell parlava una altra llengua, a poc a poc he entès la seva llengua però... encara que em falta molt per aprendre!
Em dic Alfa i el meu signe és aquest: Ensenya el dit índex al públic.

Ull

I jo em dic Omega i el meu signe és aquest: Ensenya el dit índex al públic.

Orella

I ell és diu Omega i el seu signe és aquest: Ensenya el dit índex al públic.

Orella/Ull

L'atzar o el destí han volgut que ens trobem.

Es miren i entrellacen els dos dits índex.

Orella

I tu petita, com et dius?

La nena arronsa les espatlles.

Ull

Li haurem de posar un nom...

Orella

És veritat.. Però quin? Quin nom li podríem posar... Oh! Si, Si! I si li diem Ali?

Ull

Ali...M'agrada!

L'Ali es col·loca enmig de l'ull i l'orella.

Ali petita

Jo em dic Ali i el meu signe és aquest:

Fa el signe de "la unió dels dos mons inventat per "l'Emmanuelle Laborit."

Tot seguit, dona les mans als dos personatges que no es paren de mirar entre ells...Sembla que s'han enamorat i s'apropen lentament l'un a l'altre.

L'Ali va apartant el cap amb cara de fàstic.

Es fan un petó als llavis. L'Ali de seguida canvia la cara de fàstic per un somriure.

Els ajunta les mans i se'n van "a cametes". L'Ali es queda sola a escena.

Es gira, agafa el gran regal i va cap al fons de l'escenari disposada a marxar per un dels dos marcs de porta que hi ha a l'habitació. Quan està a punt de creuarlo, per l'altre marc, apareix una noia adolescent, va vestida igual que la petita (vestuari color carn) Es miren i juntes fan "el signe de l'Ali".

l'Ali petita marxa.

4. L'agressió sexual

L'Ali adolescent, mira l'habitació mentre "per cametes" apareix molt fum.

S'enfila per la tela que hi ha penjada al mig de l'escenari i comença a sortir gent de totes bandes creant un ambient de festa amb molt soroll i llums canviants de colors.

Mentre la gent ha deixat de fer soroll i ara es mouen en càmera lenta, un noi també s'enfila per la mateixa tela i junt amb l'Ali comencen a fer diferents figures a l'aire.

Quan els dos, compenetrats, baixen de la tela, la resta de gent de l'escenari es gira d'esquena. Els dos es donen petons però de sobte, el noi comença a tocar a l'Ali descaradament i ella s'aparta. Llavors ell l'agafa fort i la tira a terra.

Noi

No cridarà, és sorda. (s'abaixa la bragueta dels pantalons)

Ali *(L'Ali fa signes i de fons sona un àudio amb el mateix missatge)*

Creu que no cridaré perquè soc sorda, la cosa s'està posant preocupant. A vegades la gent es pensa que ser sord és ser mut. Però jo no soc muda, només soc L'ali! Jo sé cridar, jo puc cridar.

Crida.

Tothom que estava a escena (el noi inclòs) corren desorientats per l'escenari fins que a l'Ali se li acaba l'alè. Quan això passa, tots ja han marxat d'escena i la noia està arraulida a terra.

5. Perdre la identitat

Dos personatges apareixen a escena. **Mascara 1 i Mascara 2 (actor sord)**. Van vestits els dos de color negre amb màscares blanques enganxades per tot el cos. Corren a banda i banda de l'escenari amagant-se fins que es col·loquen davant l'Ali.

Ella s'espanta.

ALI

Qui sou?

MASCARES

Que qui som? (es miren entre elles i arronsen les espatlles). I tu? Tu, qui ets?

ALI

Jo soc l'Ali...

MASCARES

Segur?

ALI

Sí, soc l'Ali.

MASCARES

I què et fa pensar que tu ets l'Ali, si n'hi ha moltes al món?

ALI

Perquè jo...

MASCARES

Perquè tu... què?

ALI

Perquè joestic aquí!

MASCARES

I què hi fas aquí?

L'Ali intenta respondre però finalment arronsa les espatlles.

MASCARES

Ens ho pensàvem (li ofereixen una màscara i es queden in mòbils).

Comença a sonar una cançó: Judit Neddermann- Nua (single oficial). La noia s'aixeca i balla interpretant la cançó en llengua de signes. Quan acaba, agafa la màscara que li havien ofert i se la posa a la cara.

MASCARES

Benvinguda al no-res de l'adolescència Ali, però tranquil·la segurament algun dia et trobaràs.

Marxen, l'Ali torna a quedar-se sola.

6. A l'hospital sense malaltia

Entren a escena personatges que porten posada una bata blava d'hospital, una bossa blava al cap que els tapa la cara i un penjador de pols intravenós que van arrossegant mentre caminen amb el cap cot. A dins les bosses de sèrum hi ha llanternes enceses. No hi ha cap més llum que la de les llanternes.

ALI (també amb veu en off)

Però com? Com puc trobar-me si estic tan perduda? Què hi faig aquí?
Ajudeu-me!

Els personatges s'apropen a ella en semicercle de manera que la llum de les llanternes il·luminen a l'Ali i ells queden en contrallum.

ALI (també amb veu en off)

Sento que em perdo entre la gent. Sento que vull tornar a ser petita, perquè llavors tots els problemes es convertien en fantasia amb final feliç. Però on ha quedat això? Ara només veig fosc i la penombra de gent que amb paraules lletges em tanquen dins d'un hospital com si per ser sorda em condemnessin a una malaltia permanent. Porto posada la màscara que m'han donat perquè "he de ser com la resta", però estic cansada de fingir, estic cansada de no poder ser jo mateixa.

(pausa)

Crec que he de sortir d'aquí, sento que m'ofego. Vull marxar. Sí, he de sortir d'aquest hospital, no he d'estar aquí. Però com?

(mira a la gent que l'envolta)

(nerviosa, encara amb la màscara posada) Em... hola. Em... Em presento.

Es gira la màscara de manera que li queda a la part de darrere del cap.

Em dic Ali, soc sorda i avui marxaré d'aquí.

A poc a poc la gent del seu voltant es comencen a treure les bosses del cap i es col·loquen davant la llum.

Molts pensareu que ser sord és un impediment però jo també puc, encara que potser de manera diferent, sentir el so del mar, la música, saber que un cotxe s'apropa a mi, puc sentir quan algú em crida i sí, hagués pogut dir-li a la meva mare que l'estimo.

(pausa)

A partir d'ara només seré qui jo vulgui ser. Marxo de l'hospital.

Els personatges marxen d'escena.

Un d'ells li deixa un penjador de pols intravenós que decora l'habitació fent de làmpada.

L'Ali treu roba de dins l'ou i es comença a vestir.

Mentrestant, arriba a escena l'Ali adulta que també porta una màscara a darrere del cap i va vestida igual que l'adolescent. Aquesta se situa a prop del llit i el mira, donant l'esquena a l'altra Ali.

Quan l'Ali adolescent s'acaba de vestir, s'apropa a l'adulta, es gira també d'esquena a ella i s'agafen les mans de manera que les dues màscares queden una davant l'altra. Després, l'Ali adolescent es gira i ajuda a la gran a caure al llit. Tot seguit, marxa per una de les portes.

Es queda a escena l'Ali adulta dormint, mentre apareix un altre personatge que se situa al costat del seu llit. Serà qui li ha provocat tots els somnis.

Quan nota que l'Ali s'està a punt de despertar, aquest personatge se'n va d'escena.

S'ha fet de dia.

7. El despertar

L'Ali es desperta i es queda asseguda al llit pensant.

*Entra a escena la seva **novia** que s'apropa al llit i li dona un petó.*

Novia

Bon dia, bonica.

Ali

Bon dia

Novia

Què has somniat avui?

Ali

He somniat amb el passat.

Novia

Com que has somiat amb el passat?

Ali

Sí, amb el meu passat. Apareixien orelles, ulls que parlaven, venedores de paraules...

Novia

Orelles? ulls que parlaven? venedores de paraules? (riu) ha estat un bon somni llavors.

La novia mira dins del bressol que hi ha a l'habitació i tot seguit, se'n va a preparar l'esmorzar. Treu un vas, llet i cereals i els prepara a la taula.

L'Ali, encara al llit, la mira somrient.

Ali

Sí que ha estat un bon somni, però despertar ha estat la millor part.

Novia

Deies alguna cosa?

Ali

No, no res.

Les dues es fan un somriure i l'Ali es treu la mascara que porta posada darrera el cap i la penja a l'habitació. Després es comença a canviar de roba per anar a la feina i es maquilla. Quan acaba les dues es posen a esmorzar a la taula.

Novia

Havia pensat que aquest cap de setmana podríem fer una excursió!

Ali

Bona idea! Podem anar al mar!

Novia

Al mar! Bona idea, la petita mai ha vist el mar. (es somriuen)

De sobte, un bebè plora i s'encén la llum verda d'un aparell que capta els sons. L'Ali s'aixeca i agafa un bebè del bressol. El calma i li fa carícies.

La novia, que ha acabat d'esmorzar, es posa al costat de l'Ali. Les dues miren al bebè.

Novia

És preciosa.

Ali

És única

Novia

Sí, és única.

Es miren i es fan un petó, posen el bebè al cotxet i les tres marxen per una de les portes de l'escenografia.

L'habitació queda sola i comença a aparèixer molt fum per totes bandes.

8. Final

Entra L'Ali, ara és vella.

Comença a passejar-se per l'habitació i toca tots els objectes que la decoren: el regal, el bressol, el pot amb les tires de paper, la màscara i el penjador de pols intravenós.

Acte seguit, es posa al mig de l'escenari i es treu la roba a poc a poc. Es queda amb roba de color carn. Mentre això passa, l'Ali petita, l'adolescent i l'adulta surten a mirar-la des dels dos grans marcs de portes.

Ella les mira i els hi diu Adeu.

Marxen.

Tot seguit l'Ali mira l'ou i s'hi posa a dins.

Veü en off

Em dic Ali i així és com acaba la meua història. La meua vida plena d'alegries, dificultats, pors, orgulls... com qualsevol altra vida, però et vull enviar un últim missatge, a tu que ara m'escoltes. Vull fer-te saber que potser torni a néixer i que si ho faig, està en part a les teves mans que pugui viure una vida sense exclusions. Pensa-hi!

Quan acaba de parlar la veü en off, l'Ali tanca la porta de l'ou.

Fosc.

FÍ.

11. CONCLUSIÓ

Arribat el final del meu treball de recerca, puc dir que he desemmascarat tots aquells aspectes de la sordesa que em generaven tanta intriga. També he assolit els objectius plantejats seguint l'estructura que em vaig marcar des d'un principi. I tot i que aquest guió ha estat canviant a mesura que passava el temps, el fet de seguir un ordre m'ha ajudat a no perdre en un maremàgnum d'informació.

Des que vaig començar el treball fins ara, he pogut canviar per complet moltes de les idees preconcebudes que tenia al voltant de la sordesa. A la vegada, he comprovat que la sordesa encara és quelcom ben desconegut pels oients.

Coneixent el món de les persones sordes a través de la part teòrica, he vist que encara avui en dia hi ha moltes maneres de referir-se a la sordesa que per al col·lectiu són ofensives, però ningú ens ensenya a canviar-ho perquè a ben pocs els interessa aquest canvi. I això constitueix un gran problema, ja que no només va de les paraules que no utilitzem correctament, sinó que també hi té a veure un sentiment amb què s'han d'enfrontar diàriament les persones sordes: Sentirse exclosos.

Seguint amb aquest punt, he pogut comprovar que el primer pas per vèncer l'aïllament amb la que viuen les persones sordes, és enriquant el coneixement dels oients al voltant de la seva cultura. Perquè quan ho fas, veus que són una comunitat pròpia amb la seva llengua, costums i tradicions. I aquest descobriment et fa tirar definitivament per terra tots els prejudicis que es creen al voltant de la sordesa. I quan escoltem els problemes diaris als que s'enfronten, ens en adonem de la força i valentia que tenen per tirar endavant. És llavors que sentim apropament i no distància i quan podem començar a trencar les barreres invisibles que ens separen.

Amb la segona part teòrica del meu treball de recerca, me n'he adonat de que la inclusió pot ser realitzada des de diferents punts de vista, un d'ells, el teatre. I en aquest camp, encara queda molt camí per recorre per tal d'arribar a una situació d'inclusió acceptable.

Avui en dia, les persones oients podem anar al teatre sense impediments i enriquir-nos del munt de valors que ens aporta veure una obra de qualsevol tipus. Tot i que actualment s'està aconseguint que el teatre també pugui arribar a gent sorda, encara no està completament adaptat per a ells, es perden una part cultural important.

De manera que, en el meu parer, crec que el teatre del futur hauria de mirar de no excloure. No només a persones sordes, sinó també a qualsevol persona que ara mateix trobi dificultats en poder gaudir d'una obra de teatre.

Fer la meua pròpia creació, era tot un repte per a mi. Però subtilment, m'he anat endinsant en la història tot jugant amb la fantasia, i he explorat racons de la meua

imaginació que desconeixia. Tot i que en moltes ocasions la seva realització no ha estat fàcil, m'ha fet reafirmar que el teatre és una eina molt valuosa per poder visibilitzar i canviar consciències.

A vegades a estat difícil contactar amb segons quins centres o companyies, ja sigui per la distància que ens separava com perquè no tenien disponibilitat, i he de dir, que en alguns moments del treball em va desanimar una mica. Però per sort, també em vaig trobar amb persones que van mostrar molt d'interès i que donaven molt valor a la iniciativa d'haver fet aquest treball. Seguir els seus consells, m'ha fet créixer com a persona i m'ha obert la mirada a un món desconegut, m'ha portat a l'univers de qüestionar-me mil i una coses del meu voltant. Un dels aspectes al que li he donat varies voltes durant aquest temps, ha estat plantejar-me que no ha de ser gens fàcil conviure en una societat on fem que l'audició, prengui protagonisme en la majoria de les situacions de les nostres vides. I el fet d'haver d'adaptar-se a una situació així, no és impossible però tampoc no és gens fàcil. Tanmateix, m'han ensenyat a no conformar-me davant d'aquestes realitats injustes, i ara que dispo de més coneixements, m'agradaria poder aprendre la seva seva llengua, la llengua de signes. (LSC)

En definitiva, puc dir ben alt i clar que jo també m'uneixo a la lluita de les persones sordes per tal de viure en un món sense barreres.

Em recordo petita esperant menjar les meves patates fregides quan de sobte vaig presenciar una acció quotidiana màgica. Avui, tinc entre les meves mans, una obra de teatre que, qui ho sap, potser algun dia serà representada. I m'agrada imaginar que a la sala hi ha una nena que queda fascinada per el que està presenciant, com em va passar a mi. Però que no tingui la necessitat de lluitar perquè per sort, la inclusió ja sigui una realitat.

Gràcies per haver-me acompanyat.

12. DOCUMENTACIÓ DE CONSULTA

BIBLIOGRAFIA

- LABORIT, Emmanuelle: *El grito de la gaviota*. Barcelona: Ed. Seix Barral, 2003
- SACKS, Oliver: *Veo una voz; cultura sorda y lenguaje de signos*: Ed. Anagrama, 1999
- CODORNIU, Imma: *La nena que no deia hola*: ed. Fundació privada illescat, 2014
- CAPDEVILA I PLANTA, Marta: *Sords profunds, però hi sentim i parlem*. Barcelona: Ed.Municipal,2008

PÀGINES WEB

2. LA SORDESA

- CANAL SALUT: “Hipoacúsia”. Data de publicació: 11/03/2019 <http://canalsalut.gencat.cat/ca/detalls/article/hipoacusia-00001>
- VILLAÉCIJA, Aida “La comunitat sorda i la llengua de signes: proposta de diccionari terminològic” Data de publicació: Curs 2017-2018 https://repositori.upf.edu/bitstream/handle/10230/36663/Villaecija_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- INFOGEN: “Sordera congénita”. Data de publicació: 20/08/2013 <https://infoген.org.mx/sordera-congenita/>
- HOSPITAL CLINIC: “La sordesa” Data de publicació: 4/07/2011 <https://portal.hospitalclinic.org/ca/malalties/sordesa/definicio>
- CANAL SALUT: “Hipoacúsia”. Data de publicació: 11/03/2019 <http://canalsalut.gencat.cat/ca/detalls/article/hipoacusia-00001>
- LLOMBART, Carles: “Tipus i causes de les sordeses” Data de publicació: doc. Pdf sense data <http://www.xtec.cat/~cllombart/tipuscauses/tipuscauses.pdf>
- ASPAS: “¿Que tipus de sordera existen?”. Data de publicació: sense data. <https://aspasvalencia.com/que-tipos-de-sordera-existen/?lang=ca>
- FESOCA: “Hoja de ruta para las familias con hijos o hijas sordos”. Data de publicació: doc. Pdf sense data. <http://www.fesoca.org/es/documentacion/>

- "La família de l'alumne/a sord/a". Data de publicació: sense data.
<http://www.xtec.cat/~cllombbar/familia/familia.htm>
- CATALUNYA RADIO "Conviure amb la sordesa". Data de publicació: 30/06/2008. <https://www.ccma.cat/catradio/alacarta/quaderns-depedagogia/conviure-amb-la-sordesa/audio/261509/> radio
- GENERALITAT DE CATALUNYA "Guia de famílies d'infants amb sordesa o sordceguesa" Data de publicació: octubre del 2006.
http://ensenyament.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/colleccions/guia-families/sordesa/guia_famil_fill_sordceguesa.pdf
- AICE: "Què és l'implant coclear?". Data de publicació: Sense data.
http://www.implantcoclear.cat/?page_id=4
- AICE: "¿Qué es un Implante Coclear? Data de publicació: Sense data.
"http://implantecoclear.org/index.php?option=com_content&view=article&id=76&Itemid=82
- CEAF: "Implantes cocleares". Data de publicació: Abril, 2005.
<http://implantecoclear.org/documentos/implante/ceaf2005.pdf>
- AGENCIA D'AVALUACIÓ: "Consulta tecnica sobre los implantes cocleares". Data de publicació: Gener, 2006.
<http://implantecoclear.org/documentos/implante/agenciakat.pdf>
- TEIXIDÓ ÒPTIQUES: "Què són i per a què serveixen els audiòfons?". Data de publicació: 10-12-2017. <https://www.opticateixido.com/ca/noticies/qu-son-i-quserveixen-els-audi-fons>
- ORL: "Correcció protètica de la sordesa amb audiòfons". Data de publicació: Setembre, 2002. http://www.scorl.cat/detall_temes.php?id_temes=4
- CREDA: "Els alumnes amb sordesa a l'escola". Data de publicació: Abril, 2013. <https://es.slideshare.net/marialopeztena/guia-creda-els-alumnes-sords-a-ei-i-cicurs-11-12>

3. INTRODUCCIÓ A LA COMUNITAT SORDA

- CORTÉS, AROA: "Evolución de la comunidad sorda y su educación y propuestas para la difusión del lenguaje de signos". Data de publicació: Curs 2016-2017
https://repositori.upf.edu/bitstream/handle/10230/33940/Cortes_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- FRIGOLA, SANTIAGO: "La comunitat sorda de Catalunya i la llengua de signes catalana". Data de publicació: 13/01/2019

- <http://revistes.ub.edu/index.php/LSC/article/viewFile/27189/28425>

- SIGNapuntes: “Lengua de signos”. Data de publicació: 7/ 06/ 2010
<http://signapuntes.foroactivo.com/t1096-historia-de-la-comunidad-sordaresumen>

- VELAZQUEZ, RAQUEL: “¿Puede el sordo, estando privado de habla, alcanzar la salvación eterna?”. Data de publicació: 20/04/2011
<https://www.forumlibertas.com/hemeroteca/puede-el-sordo-estando-privado-dehabla-alcanzar-la-salvacion-eterna/>

- UNIVERSIDAD COMPLUTENSE DE MADRID: “Historia del lenguaje de señas”. Data de publicació: 22/08/2003
<https://webs.ucm.es/info/civil/herpan/docs/historia1.pdf>

- CORTÉS, AROA: “Evolución de la comunidad sorda y su educación y propuestas para la difusión del lenguaje de signos”. Data de publicació: Curs 2016-2017
https://repositori.upf.edu/bitstream/handle/10230/33940/Cortes_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- VIVIENDO EL SONIDO: “El implante coclear cumple su 30 aniversario en España”. Data de publicació: 20/09/2018
<https://www.gaes.es/viviendoelsonido/noticias/detalle/1161/El%20implante%20coclear%20cumple%20su%2030%20aniversario%20en%20Espa%C3%B1a>

- XTEC: “L’expressió natural de les persones sordes”. Data de publicació: Sense data. <http://www.xtec.cat/~cllombbar/lenguasignes/lenguasignes.htm>

- GENERALITAT DE CATALUNYA: “Parlem amb les mans”. Data de publicació: 2008-2009.
http://xtec.gencat.cat/web/.content/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/0010/03cbb860-2791-47b6-ad0d-9c4eedcd872/Professorat-parlem_Cl.pdf

- BLOC DE MULTIDIVERSITAT DE LA COMUNITAT SORDA: “Llengua de signes”. Data de publicació: Sense data.
<http://multivisualsignes.blogspot.com/p/llengua-de-signes.html>

4. CAPACITATS COGNITIVES I SENSORIALS DELS NENS SORDS

- APSIS: “Les funcions dels hemisferis cerebrals”. Data de publicació: Sense data. <https://apsis.es/ca/los-funciones-de-los-hemisferios-cerebrales/>

EL TIEMPO: “El cerebro se adapta a escuchar”. Data de publicació: desembre, 2001 <https://www.eltiempo.com/archivo/documento/MAM-704379>

-
- GARCÍA, Saturnino Acosta: “Música para sordos”. Data de publicació: 25-5-06 <https://rieoei.org/historico/deloslectores/experiencias125.htm>
- PÚBLICO: “Manos que hacen oír la música”. Data de publicació: 29/09/2018 <https://www.publico.es/sociedad/dia-internacional-personas-sordas-musicacanta-manos.html>
- PÉREZ, Villalba Antonio: “LAS NECESIDADES EDUCATIVAS DE LOS ALUMNOS SORDOS”. Data de publicació: 1996 <http://www.aeivalencia.com/DesarrolloCognitivo.pdf>
- UNIVERSIDAD DE ANTIOQUIA: “Intraductibilidad de las metáforas del español a la lengua de señas colombiana.” Data de publicació: 2008. <https://aprendeenlinea.udea.edu.co/revistas/index.php/mutatismutandis/article/view/17924>
- EL CAJÓN DE WATSON: “Los sordos y el lenguaje”. Data de publicació: 9 de maig de 2008. <http://elcajondewatson.blogspot.com/2008/05/los-sordos-y-ellenguaje.html>
- SALUCCI, Marcelo Salamanca: “La inteligencia y los Sordos, derribemos mitos. Data de publicació: 28 de oct. de 2013. <https://es.slideshare.net/EscuelaBicentenario/la-inteligencia-y-los-sordosderribemos-mitos>

5. DIFICULTATS

- PDF: “Necesidades y demandas de las personas sordas.” Data de publicació: sense data. http://www.imserso.es/InterPresent1/groups/imserso/documents/binario/im_008957.pdf
- TÉBAR, Martínez, Laura: “La sordera no nos limita”. Data de publicació: 29-09-2017 <https://www.efesalud.com/sordera-personas-sordas-dia-mundial>
- DIARIO DIGITAL: “Los sordos tienen dificultades para integrarse en su vida social y cultural”. Data de publicació: Octubre, 2010. <http://www.diariosigloxxi.com/texto-diario/mostrar/61445/sordos-tienendificultades-integrarse-vida-social-laboral>
- *Vida cotidiana de un grupo de jóvenes sordas y sordos en Bogotá D.C.1 (pdf)*

6. INTRODUCCIÓ AL TEATRE INCLUSIU

- Castillo- Aguilar, Carmen: "La inclusión social de las personas sordas a través de la práctica teatral". Data de publicació: (2018)
<https://carreras.iteso.mx/documents/11486/0/La+inclusi%C3%B3n+social+de+las+personas+sordas+a+trav%C3%A9s+de+la+pr%C3%A1ctica+teatral+%281%29-compressed.pdf/41283885-02a5-4bf0-95e9-c6d3c292b355>
- EL DIA: "El teatro: Una manera de integrar a los sordos". Data de publicació: Novembre, 1999. <https://www.eldia.com/nota/1999-11-12-el-teatro-unaherramienta-para-integrar-a-los-sordos>
- PLANS, Guillem: "Teatre, en majúscules i sense etiquetes". Data de publicació: 4/05/2019. https://www.lactual.cat/actualitat/teatre-en-majuscules-i-senseetiquetes_42158_102.html
- TRILLOS, Laura Cristina: "La comunicación teatral con el público sordo". Data de publicació:
https://www.ucm.es/data/cont/media/www/pag120446/Proscenio_10_Pygmalion%209-10.pdf
- CARTEL U-RBANO: "¿Cómo es el teatro de los sordos?". Data de publicació: 2014 <http://cartelurbano.com/historias/como-es-el-teatro-de-los-sordos>

7. TIPUS DE TEATRE A TENIR EN COMPTE

- TRILLOS, Laura Cristina: "La comunicación teatral con el público sordo". Data de publicació:
https://www.ucm.es/data/cont/media/www/pag120446/Proscenio_10_Pygmalion%209-10.pdf
- TEATRO ACCESIBLE: "Ajudes tècniques". Data de publicació: Sense data.
<http://www.teatroaccesible.com/ca/about/solutions>
- APTENT: "teatro accesible para sordos". Data de publicació: Sense data.
<https://www.youtube.com/watch?v=ndJFJbevBbQ>
- CAÑETE, Magdalena: "El teatro como comunicacion". Data de publicació: Sense data.
http://fido.palermo.edu/servicios_dyc/publicacionesdc/vista/detalle_articulo.php?id_articulo=13397&id_libro=640

-
- VIEITES, Manuel: "Teatro y comunicacion. Un enfoque teórico". Data de publicació: sense data. ([document pdf.](#)) . PROCÉS DE CREACIÓ D'UNA OBRA INCLUSIVA
- MACIEL, Luis Javier: "Seña y verbo". Data de publicació: 08/2016. <https://www.eluniversal.com.mx/blogs/colectivo-reversa/2016/08/7/sena-yverbo-24-anos-de-teatro-para-sordos>

9. COMPANYIES TEATRALS

- TRILLOS, Laura Cristina: "La comunicación teatral con el público sordo". Data de publicació: https://www.ucm.es/data/cont/media/www/pag120446/Proscenio_10_Pygmalion%209-10.pdf
- CÈSAR, Karla: "Seña y verbo". Data de publicació: 01/2016 <https://www.incluyeme.org/articulos/sena-y-verbo-teatro-de-sordos>
- LA MEDIAACIÓN ARTÍSTICA: "Seña y verbo: teatro de sordos". Data de publicació: Sense data <https://mediacionartistica.org/2019/04/08/sena-y-verboteatro-de-sordos/>
- HINESTROSA, Roberto: "¿Cómo una compañía de teatro de sordos contribuye a generar consciencia y cambio?".Data de publicació: 15/03/2019. <https://www.teatromayor.org/noticias/como-una-compania-de-teatro-de-sordoscontribuye-generar-consciencia-y-cambio-3050>
- GIORDANO, Tyrone: "Deaf Weast Theater". Data de publicació: Sense data. https://www.abilitymagazine.com/Deaf_West_Theatre.html

13. ANNEXOS

ANNEX 1

13.1 "ENTREVISTA A MERCHE CHACÓN"

La Merche Chacón és intèrpret en llengua de signes, especialista en sordceguesa i des del 2007, professora a l'institut ronda d'interpretació en llengua de signes i mediació comunicativa.

Merche Chacón

Com et vas introduir a la llengua de signes? Per què?

Doncs mira, a mi m'hagués encantat ser ballarina professional però a casa els recursos econòmics eren bastant mínims i quan veia les escoles, la majoria eren privades, de manera que era molt inaccessible.

I d'altra banda, sempre m'han cridat molt l'atenció les persones sordes perquè era una altra forma de llengua i, si més no, treballaven molt la psicomotricitat fina, l'expressió facial, corporal... de manera que vaig pensar que era una bona alternativa per poder comunicar amb el meu cos, així que vaig anar a Barcelona a estudiar interpretació.

En quins projectes has estat immersa? En tinc molts! N'he tingut de molt bonics. Pensa que quan jo vaig acabar d'estudiar vaig començar amb un grup de rumba catalana a Lleida i jo era la cantant en llengua de signes. Llavors vam ser els pioners. Ara hi ha més gent que ho fa, però nosaltres podem dir que vam ser dels primers. I això m'ha permès estar damunt d'un escenari que és el que més m'agrada.

També treballo amb titelles pels més petits i amb la música sempre que he pogut.

A nivell personal, que t'aporta el fer d'intèrpret? M'aporta molt. A mi m'agrada més i m'aporta més ser professora i poder sensibilitzar, explicar qui sóc perquè estic aquí i perquè defenso tant la llengua de signes i la comunitat sorda. Aquesta llengua em dona moltes energies, m'obra moltes portes i segurament m'ha fet millor persona. M'ha fet ser més humana i molt més directa, més sincera, perquè els sords tenen una cosa i és que són molt sincers.

Creus que es necessiten més intèrprets al món? Mira, tant de bo! Però sobretot i això seria lo ideal parlant des de la vessant egoista de la

-

interpretació i de la professió: el que necessitem es que la gent aprengui llengua de signes, que sigui una llengua més i sinó que no facin lleis.

Les lleis ara mateix diuen que les llengües de signes són oficials a l'estat Català i Espanyol. Doncs si us plau que es faci real! Potser els intèrprets ens quedariem sense feina però ja ens dedicariem a una altra cosa!

Com definiries al col·lectiu de persones sordes? Directes, sinceres i moltes vegades desconfiats perquè que et manqui un sentit com és l'oïda al segle XXI on estem super connectats auditivament a tot, és complicat per una comunitat així.

Una persona sorda es sorprèn quan veu que un oient sap parlar per signes? Nosaltres aquí ho tenim més normalitzat perquè la meva companya sorda i jo fem classe a oients. Si que és veritat que jo tinc amics sords que els hi costa més socialitzar amb oients i quan veuen que algú aprèn llengua de signes, o és sorprenen o bé, ho agraeixen.

Quines dificultats es troba una persona sorda al seu dia a dia? Tot el que és comunicatiu, és horrorós. Perquè, a més, vivim amb un món molt ràpid i amb una persona sorda t'has de parar, mostrar la teva cara, vocalitzar, potser tenir un paper per anar escrivint... I la societat, ara mateix no està en aquest moment. I per les persones sordes això és molt complicat perquè es veuen molt limitades.

I les persones de 40 anys cap amunt, també tenen molts problemes de lectoescriptura i sobretot amb català, perquè en època franquista els ensenyaven amb castellà i en general, és un recurs del que no poden disposar per aquesta raó, perquè no el saben fer servir.

Tan explicat mai les seves pors o desitjos de cara a la seva cultura? Ells no lluiten tant, fixat que et diré. Que tothom sàpiguen llengua de signes no és una batalla que ells tinguin. Ells sobretot lluiten per tenir accés a la seva llengua sempre que vulguin i per a que hi hagin intèrprets a tot arreu, mediadors a tot arreu. A vegades si volen fer una carrera o cicle formatiu ja no et permeten un intèrpret perquè seria un "luxe".

I les seves pors serien una mica quedar-se aïllats d'alguna manera. Ells volen ser moviment, un teixit associatiu. Ara veiem que les associacions s'estan tancant cada vegada més. Estem en la era de la tecnologia, els sords més joves acostumen a quedar per WhatsApp i això sobretot fa que a les generacions més antigues, els neixi aquesta por de que la seva cultura es perdi poc a poc.

Què en penses dels implants coclears i els audiófons? Jo no estic en contra ni d'una cosa ni de l'altra tot i que jo recolzo la llengua de signes, clar.

-

Els implants coclears són una solució mèdica a una malaltia. Quan tu veus la sordesa com una malaltia, s'ha de curar. Com és cura? Implantant, no hi ha més.

Al implant et realitzen una cirurgia molt important amb molts pocs mesos de vida llavors aquí, jo penso que els pares han de reflexionar molt sobre aquest tema.

En els casos en que a una persona l'implant coclear li funciona, és genial. Però penso que no es poden quedar només aquí perquè tota la part afectiva i social no la cobrirà mai un implant coclear. A la que a la persona implantada li parlin dos amics a la vegada, aquesta serà sorda de nou. No poden absorbir tots els sons a la vegada, és molt complicat.

Ara mateix a classe tinc el cas d'una nena de 8 anys implantada coclear, que es planta un dia a la seva mare i li diu: Mama vull aprendre llengua de signes. I ara tant una com l'altra n'estan aprenent. Els especialistes li diuen que no es necessari que ho facin però si ho analitzem, perquè ho esta demanant la nena? Perquè li fa gràcia aprendre'n? Amb vuit anys, no ho crec. Aquesta nena amb el que s'ha trobat és amb les mancances afectives, socials.

Has vist mai una obra de teatre on hagin actuat actors o actrius sords? Quina ha estat la teva reacció al veure-la?

Si perquè tinc molta amistat amb dos companyes sordes d'aquí a l'institut que han estat a grups de teatre de sords.

Normalment són obres molt divertides perquè els sords ho porten tot a l'humor però també poden ser molt dramàtiques. La nit i el dia, perquè treballen molt l'expressió. El primer dia et quedes empegada a la cadira. Pots arribar a veureho tot dins del seu cos. Quan no hi ha text i no hi ha veu, és al·lucinant perquè els teus ulls treballen el triple i la teva ment encara més i clar, entres en un món.

Creus que es necessiten més obres d'aquest tipus? Sí, i fer-ho com una pràctica normal. Perquè a la meva companya li agrada molt el teatre però en pot veure molt poc.

Quin tipus de metàfores entenen les persones sordes? Per exemple la nostra metàfora: "S'enrotlla com una persiana" amb llengua de signes això no té sentit. Però ells és creen les seves pròpies i en comptes d'utilitzar aquesta, utilitzen un signe que representa "tenir mil mans" per dir el mateix.

Tenen un humor propi de la seva cultura? Quin tipus de coses troben divertides? A ells els encanta riure's d'ells mateixos. Tos els acudits comencen per: És un sord que va a... i el acudit acaba sent molt absurd però fan molta gràcia.

ANNEX 2

13.2 “ENTREVISTA A JAUME BELLÓ”

El Jaume Belló és professor d'interpretació que s'ha especialitzat en la pedagogia de les arts escèniques en el sector de la intervenció social. També és membre fundador de la companyia cia. deBelló i secretari acadèmic del CFGS que ofereix l'aula de teatre de Lleida, a més a més, de coordinador de l'aula social.

Jaume Belló

Com et vas introduir al teatre social? I perquè?

Jo penso que sempre he fet teatre social, bé, tot el teatre és social. Però quan vaig entrar-hi a treballar professionalment, em vaig decantar pel teatre d'intervenció social una mica per casualitat. El primer projecte que vaig fer, era per reforçar l'alfabetització de persones que no sabien ni llegir ni escriure i utilitzàvem el teatre per aprendre el català i el castellà.

En aquell moment no sabia que estava fent teatre social (perquè no tenia aquest nom), és algo que vaig aprendre més tard.

Quina és la diferència entre teatre social i teatre inclusiu?

Clar, el teatre social és molt ampli perquè qualsevol fet teatral és social, ja que és un col·lectiu que explica una història a un altre col·lectiu.

Per exemple: el col·lectiu d'artistes, es socialitzen junts per crear una història que es representarà a un altre col·lectiu que també és socialitzen junts, el públic.

El teatre inclusiu, en canvi, és l'error que paguem per haver exclòs a determinades persones en el món de les arts. Per tant, el teatre inclusiu és aquell que recupera persones que abans han estat excloses.

La tendència actual és de cara al teatre no excloent, que seria la manera preventiva de que ningú es quedi fora, mentre que el teatre inclusiu és la manera reparadora de tornar a posar al món del teatre a persones que abans han estat excloses.

-

Per tant, un espectacle com el que em plantejo fer seria una obra inclusiva?

Exacte, el que passa és que també depèn d'on parteixis tu. Perquè si mai has exclòs a ningú, no has d'incloure. Llavors a la teva obra jo l'anomenaria un teatre que no exclou, perquè ja des de un primer moment, tu aculls que tothom pot fer aquesta obra.

Quina és la teva experiència al teatre inclusiu? Què creus que t'aporta el teatre inclusiu a nivell personal?

Uf! Jo ja no concebo cap tipus de teatre que no sigui inclusiu o no excloent! L'experiència jo crec que és tota, perquè llevat dels espectacles professionals que he fet amb companyies, sempre que he fet tallers on hi ha hagut gent molt diversa. No de tots els col·lectius, però si que he treballat molt amb: escoles d'educació especial, entitats que treballen amb diversitat funcional cognitiva i sensorial, i ara últimament entro dins del món de la salut mental. Què aquest últim no se si seria tant inclusiu però si que és molt terapèutic.

En quant a la segona pregunta, bé, respectar a tothom és una riquesa absoluta. Cada dia que treballo amb una persona que té algun tret diferencial, aprenc com ser millor professor de teatre per poder ensenyar a tothom, tinguin diversitat o no en tinguin.

Els actors i actrius amb que treballes, tan confessat mai com és senten al seu dia a dia? I fent teatre?

Habitualment hi ha una negativa en ells de: No ho sabré fer, tinc una dificultat, no sóc creativa, no tinc aquesta capacitat...etc. I jo al veure això, treballo de manera que no tenim guió, sinó que l'anem construint entre totes les participants, i d'aquesta manera poden explicar a través d'una història de vida o ha través d'una experiència o una anècdota com és senten, i això, els fa sentir bé. De fet, molts se'n adonen i diuen que haurien d'haver començat a fer-ho abans.

En general, quina rebuda té el públic d'una obra inclusiva?

Cada vegada si van acostumant més. A mi els primers comentaris que m'arriben com a director quan he treballat amb un d'aquests col·lectius són del tipus: Ai! Què bé que ho fan, pobres...I la cua aquesta del "pobres" no m'agrada perquè penso: pobres perquè si tenen exactament les mateixes oportunitats?

Com sempre, les primeres vegades, el públic veu la diferència perquè no hi estan acostumats. Tendim a pensar que uns som més iguals que els altres quan en realitat tots som diferents. I quan veuen la diferència, en un primer

-
moment els sobta, però a base d'anar-ho veient la gent s'acostuma i ho veuen com un fet com qualsevol altre.

Creus que avui en dia és necessiten més espectacles inclusius?

Sí, sens dubte. De fet, per això aquí a l'aula de teatre comencem un projecte que es diu ASK (Acció social continuada) on la voluntat és crear un col·lectiu on farem espectacles i serà un col·lectiu que atengui a qualsevol tipus de diversitat.

Has treballat mai amb persones sordes?

No, però ara hi estic treballant com alumne perquè estic aprenent llengua de signes. Però la idea és incorporar-los, i em fa molta il·lusió!

Cada espectacle és únic, però... En general, quin tipus de missatges t'agrada transmetre al públic quan crees un espectacle?

A mi sempre m'agrada que hi hagi algun missatge social, de denúncia. Per exemple, quan treballem amb el grupet de la fundació d'ILARSIS, sempre hi posem un missatge afegit que tingui en compte la discriminació o la possibilitat que la corrupció no és generi, el masclisme, etc...

Què creus que és el més important per crear una obra de teatre? Que hi hagi persones amb una història a explicar. Sigui per la raó que sigui, perquè si les persones no tenen alguna cosa a explicar mai podran fer una obra de teatre.

Creus que l'escenografia és un element essencial en una obra?

Jo crec que és més important l'espai. L'escenografia sí que ubica molts detalls, però si ja queda definit per l'espai que estàs utilitzant, no té tanta importància.

El teatre es una mica el llenguatge dels símbols que es posen damunt d'un escenari i la gent té capacitat de llegir les metàfores.

ANNEX 3

13.3 “ENTREVISTA A PEP FARRÉS I JORDI FARRÉS”

El Pep el Jordi són dos actors professionals que junts formen la companyia de teatre “Farrés brothers”. Amb Jordi Palet i Puig a direcció, han dut a terme una nova adaptació del conte tradicional del flautista d’Hamelin ajuntant: la llengua de signes, les paraules i titelles en una mateixa obra. L’han retitulada: El silenci d’Hamelin.

Jordi Farrés, Olalla Moreno i Pep Farrés

Quina rebuda té el silenci d’Hamelin pel públic?

JORDI: Als espectadors oients que venen a veure l’obra els sobta, perquè durant els primers minuts d’obra no és parla, sinó que és fa tot amb llengua de signes. Ho fem d’aquesta manera perquè el públic oient senti com es sent un sord al seu dia a dia però poc a poc i afegim elements que fan entrar a tot tipus de públic dins de la història i en general té una bona rebuda.

PEP: De fet, recordo el cas d’una família que un dia van venir a veure l’espectacle. Els pares eren sords i els fills oients. Després que tots veiessin l’obra, els fills ens van venir a dir que veure l’obra els havia fet sentir orgullosos de tenir la família que tenien.

Com és el procés de d’una obra que ajunta paraules i signes simultàniament? Va ser difícil? Com la vau adaptar?

PEP: Nosaltres ja vam partir del text del conte, i a partir d’aleshores, vam disposar de l’ajuda del nostre director, d’intèrprets de llengua de signes i de persones sordes que ens van anar guiant en el procés de creació.

JORDI: Jo no recordo alguna dificultat molt gran en especial, però a vegades havíem de pensar i repensar temes com les metàfores (que la comunitat sorda les té diferents) i generaven dubtes inclús entre les intèrprets que ens ajudaven, per això també ens va anar molt bé tenir el contacte de persones sordes que ens guessin en el procés.

Treballeu més amb llengua de signes, el gest, o bé, feu servir les dos per igual?

PEP: Fem servir les dues. La veritat és que crec que no ens hem arribat a plantejar mai si n’utilitzem un més que l’altre, els dos s’incorporen per igual

-
segons la necessitat de l'escena. I a més d'aquests dos, també utilitzem un altre element essencial en l'espectacle, la titella.

Què creieu que és el més important per tal de crear una obra de teatre?

PEP: Tenir alguna cosa a dir. És a dir, com a artista necessites alguna cosa a dir perquè el problema està quan necessites crear i no tens res a comunicar.

JORDI: O també la necessitat d'explicar alguna cosa que a tu et remogui o et commogui. A vegades tens alguna cosa a dir o t'arriba una història que t'agradaria explicar i d'aquí neix el desig de fer una obra.

I que vau tenir la necessitat de dir al vostre espectacle?

JORDI: El primer motor va ser: fem que persones sordes i oients s'asseguin a la mateixa platea i que entenguin el mateix. Això va ser el primer... vull dir, que això potser no és alguna cosa a dir però era un repte que per si sol ja deia coses.

PEP: Sí, i a partir d'aquí ja teníem el conte del flautista d'Hamelin que parla de la traïció i altres subtemes però cada història té un petit motor que l'engega i en aquest cas era aquest de dir: Ostres! Anem a fer que la figura d'una intèrpret que normalment està al lateral d'un escenari s'incorpori a l'obra.

JORDI: Amb això, estàvem parlant també de la inclusivitat, d'aquesta paraula. Ens plantejàvem com fer les coses a la societat perquè tothom en gaudeixi per igual.

Creieu que un espectacle com el que em plantejo fer ha d'esta pensat per un públic reduït o en gran format?

PEP: Això és molt interessant perquè normalment els sords volen posar-se sempre a als seients de davant del teatre per poder llegir bé els signes.

JORDI: A nosaltres quan vam fer la immersió amb cultura sorda ens van dir: Si mai aneu a un teatre gran i sabeu que han de venir persones sordes, comenteuho al teatre perquè es important que la gent sorda sigui al davant per una millor visibilitat. Per tant, pots plantejar-ho tant en petit format com en gran format sempre que tinguis en compte això.

Creieu que l'escenografia és un element important en una obra?

PEP: Sí. A partir d'aquí li pots donar ho més protagonisme o menys perquè evidentment també pots fer una obra sense escenografia però llavors hauràs d'omplir-ho d'una altra manera. Nosaltres treballem en un tipus d'escenografia que mai està al darrere i no té importància sinó que la utilitzem per explicar la història.

-
JORDI: Inclús la manca d'escenografia, és una escenografia. Un escenari buit també és una opció estètica d'espai per explicar una obra.

I com creeu les vostres escenografies?

PEP: Normalment contactem amb escenògrafs. Alguns que portem més anys col·laborant, altres que anem coneixent... I aleshores li presentem el projecte, la història que volem explicar, quin format havíem pensat i aleshores treballem i treballem conjuntament.

JORDI: I per fer la teva, pensa en els espais on passen les accions de la teva obra i a partir d'aquí plantejat com explicar al públic que l'acció passa en aquest espai. Res més, no cal pensar més enllà.

És important el silenci en una obra? Com jugueu amb el silenci a la vostra obra?

PEP: El silenci és informació també, forma part de la història. Quan no hi ha paraula també passen coses. Si per exemple hi ha dos persones que estan a escena i no es diuen res, també estàs explicant algun cosa,

JORDI: I a més, crea una tensió. Sobretot avui en dia que estem acostumats a tant soroll, tanta informació... un silenci et fa també mirar altres coses. De sobte et fixes amb cada gest, cada mirada. És interessat jugar-hi amb el silenci.

Quantes escenes dura una obra?

PEP: El concepte escenes es una manera de dividir una obra però no és que hi hagi d'haver un nombre d'escenes concret. I si que algun moment hauràs de dividir per dir: treballem aquesta escena. Però el número és relatiu.

JORDI: Si que hi ha normes antigues de teatre on estava molt clara l'estructura: principi, nus, desenllaç, primer acte segon... Però això nosaltres no ens ho plantejem. Les escenes van sortint i evidentment té un principi i un final que és la manera de plantejar una història però pot anar variant.

